

RAASEPORIN LINNANRAUNIOIDEN KUNNOSTUSTYÖT

Raaseporin linna jäi vähitellen käytöstä 1550-luvulta alkaen, jolloin Helsingin kuninkaankartanon rakentaminen syrjäytti Raaseporin läntisen Uudenmaan hallintokeskuksena. Linna autioitui ja sen rappeutuminen alkoi.

Raaseporin linna muuttui raunioiksi ja jäi lähes kokonaan unohduksiin, kunnes 1800-luvun lopulla Suomessa heräsi mielenkiinto muinaisuutemme muistomerkkejä kohtaan ja Raaseporinkin raunioista tuli suosittu matkailijanähtävyys.

Vuonna 1883 annettiin asetus "muinaisaikaisten muistomerkkien rauhoittamisesta ja suojelemisesta" ja v. 1884 perustettiin muinaistieteellinen toimikunta muinaismuistojen suojelua ja valvontaa varten. Vuonna 1886 muinaistieteellinen toimikunta sai tehtäväkseen selvittää eräiden linnojen korjaustöiden aloittamista ja se anoi senaatilta, että myös Raasepori luettaisiin niiden linnojen joukkoon, joista jo samana syksynä tehtäisiin selvitys. Toimikunta ehdotti, että linnan pihalta poistettaisiin sora, kasvillisuutta raivattaisiin pois muureilta sekä metsää linnan ympäriltä. Itse muurien suhteen ei ehdotettu muuta kuin niiden suojaamista sortumiselta ja portaiden kunnostusta. Toimikunnan anomuksessa korostuu raunioromantiikkaan liittyvä näkemys olemassaolevan muinaismuistomerkin merkityksestä katsojan kansallistunteen kohottajana ja historiakäsityksen syventäjänä. Anomukseen suostuttiin ja Yleisten rakennusten ylihallitus määrättiin - yhdessä muinaistieteellisen toimikunnan kanssa - suorittamaan paikan päällä katselmus ja antamaan jollekulle arkkitehdeistään tehtäväksi laatia pohjapiirros ja kuvaus raunioista sekä kustannusarvio suojaamistoimista.

Arkkitehti Magnus Schjerfbeckin selostus ja korjausehdotukset valmistuivat keväällä 1887. Hän laati myös rekonstruktiosuunnitelman linnan entistämisestä oletettuun 1500-luvun asuun. Kustannusarviosta senaatti hyväksyi ainoastaan suojaus- ja raivaustoimia koskevan osuuden, johon myönnettiin 10 000 silloisen markan määräraha. Rauniot tuli ensi sijassa kunnostaa kävijöitä varten ja arkeologiset kaivaukset saivat jäädä tuonemmaksi.

ENSIMMÄISET KUNNOSTUSTYÖT VUOSISADAN VAIHTEESSA

Päälinna ja pieniä osia esilinnoista kaivettiin esiin kesällä 1890. Päälinnan ulkomuurista revetoitiin ja saumattiin 2/3 sekä muuri linnan sisäpuolelta kokonaan. Lisäksi pyörötorni katettiin ja päälinnan muurien sisäseinää kiertämään rakennettiin puinen käytävä. Etenkin torni oli huonossa kunnossa, suurin osa sen pintamuurauksesta oli pudonnut pois ja tornin tueksi rakenettiin tukipilarit siksi kunnes uusi pintamuuraus voitiin, todennäköisesti vuoteen 1905 mennessä, tehdä. Tukipilarien ja täytettyjen välisuuksien vuoksi muuripintaan jäi pystysuorat

saumat, jotka 1950-luvulla aiheuttivat vääriä tulkintoja tornin alkuperäisestä rakenteesta, kun tukipilareiden jäännöksiä luultiin keskiaikaisiksi. (Drake 1991, s. 111-112.) Vuodeksi 1890 saatu määräraha ei riittänyt kaikkeen tarpeelliseen kunnostustyöhön, vaan töitä voitiin jatkaa vasta kesällä 1893 uuden määrärahan turvin. Tuolloin kunnostettiin pohjois- ja koillissivujen ulkomuurit ja kaivettiin lisää sisäpihaa ympäröivistä huonetiloista esiin. Samana vuonna pidetyn katselmuksen mukaan kunnostustyö oli valmis eikä vuosisadan loppuvuosina raunioiden suhteen ryhdytty juuri muihin toimiin kuin ehdotettiin vartijan palkkaamista alueelle. Esiin kaivetuissa linnan osissa alkoi kuitenkin nopea rapautuminen eikä korjattujakaan osuuksia saatu kestämään sään kulutusta kuin muutama vuosi. 1800-luvun viimeisinä vuosina ja 1900-luvun alussa linnan korjauksiin saadut määrärahat olivat pieniä ja Raaseporissa tehtiin vain vähäisiä kunnostustöitä.

Vuosina 1905 - 1906 korjaustyöt olivat pysähdyksissä muinaistieteellisen toimikunnan ja Yleisten rakennusten ylihallituksen välisen erimielisyyden vuoksi, joka koski linnojen korjausperiaatteita. Linnojen kunnostustyöt olivat vain osa ylihallituksen toiminnasta eivätkä sen arkkitehdit olleet erikoistuneet historiallisten rakennusten tutkimiseen ja restaurointiin. He kuitenkin tekivät suunnitelmat ja kustannusarviot ja valvoivat paikan päällä töitä. Muinaistieteellinen toimikunta arvosteli tieteellisen tutkimuksen ja dokumentoinnin puutetta ja lakkautti v. 1905 ne linnojen korjaukset, jotka eivät olleet aivan välttämättömiä. Toimikunnan kokouksissa kritiikkiä esittäneet Hjalmar Appelgren-Kivalo ja Juhani Rinne saivat tehtäväkseen laatia lausunnon asiasta sekä edustaa toimikuntaa v:n 1906 katselmuksissa. Lausunnossaan Applegren-Kivalo ja Rinne arvostelivat erittäin voimakkaasti korjaustöiden siihenastista toteutusta ja vaativat suurempaa huomiota kiinnitettäväksi muinaisjäännösten arvoon ja tutkimiseen. Tekemiensä tarkastusten ja haastattelujen perusteella he olivat huomanneet, että toimenpiteistä päätti usein paikan päällä työnjohtaja eikä kaikkia kustannusarvioissa esitettyjä töitä tehty vaan niitä muutettiin tai ryhdyttiin töihin, joista ei ollut mitään ennakkosuunnitelmaa. Toimikunta ehdotti v. 1907, että linnojen korjauksiin ja hoitoon osallistuisivat vastaisuudessa toimikunnan rakennusarkeologi ja Kansallismuseon arkkitehti, jotka tarkastaisivat kohteet ja tekisivät luettelon sekä piirustukset seuraavan vuoden tarpeellisista korjaustöistä ja valvoisivat töitä. Ylihallitus hyväksyi toimikunnan ehdotuksen pienin varauksin ja töitä päästiin Raaseporissakin jatkamaan vuonna 1907, jolloin tehtiin pieniä korjaustöitä Appelgren-Kivalon, Rinteen ja vt. lääninarkkitehti Lindbergin v. 1906 laatiman kustannusarvion mukaisesti. Tornin kattamaton osa peitettiin asfalttipinnoitteisella puukatolla, kuten tornin itämuuri jo oli katettu. Kustannusarviossa esitettiin suunnitelma samanlaisten katosten saamisesta myös huonokuntoisille sisäpihan muurinharjoille ja itäisille muureille sekä myöhemmin koko rakennuskompleksille. Vuosia 1905 - 1909 koskevista asiakirjoista ei selviä, milloin kattaminen tehtiin, mutta vuonna 1906 töitä lykättiin edellä mainittujen erimielisyyksien vuoksi niin, ettei koko vuonna tehty mitään. Vuonna 1908 Juhani Rinne ilmoitti linnanraunioita olevan niin hyvässä kunnossa, ettei seuraavana vuonna tarvittaisi korjauksia.

1910-LUVULTA 1930-LUVUN PUOLIVÄLIIN

Korjaustyöt pysyivät vähäisinä koko 1910- ja 1920-luvun aina 1930-luvun puoliväliin asti, määrärahojen niukkuuden vuoksi. Tutkimus- ja korjausvarat, samoin kuin henkilökunta, oli näinä vuosina sidottu mm. suuriin Turun tuomiokirkon, Olavinlinnan ja Suomenlinnan restaurointitöihin. Kuitenkin Raaseporissa voitiin tehdä 1910-luvulla jonkin verran kaivauksia, esimerkiksi eteläisessä esilinnassa kaivettiin esiin läntinen ja eteläinen muuri sekä rakennuksen b pohja.

Raaseporin linnan lähin ympäristö erotettiin v. 1917 samannimisen virkatalon yhteydestä ja toimet alueen rauhoittamiseksi lailla alkoivat. 1920-luvulla linnan alueen käyttö lisääntyi, kun raunioiden lähellä aloitettiin kesäteatterinäytännöt.

1930-luvun puoliväliin tultaessa Raaseporin rauniot olivat rappeutuneet siihen tilaan, että pikaisia kunnostustoimia tarvittiin. Muurien katokset olivat sortumassa ja linnaa sisäpuolella kiertävä kävelysilta käyttökelvoton.

1930-LUVUN SUURET KUNNOSTUSTYÖT

Eduskunnassa tehtiin v. 1935 aloite Raaseporin linnan kunnostamisesta ja raunioihin tutustunut sivistysvaliokunta oli sitä mieltä, että ne olivat ehdottomasti korjaamisen arvoiset. Aloite johti määrärahan saamiseen 4 vuodeksi Raaseporin restaurointitöitä varten. Muinaistieteellisen toimikunnan suunnitelmiin kuuluivat mm. mittauspiirustusten laatiminen, vanhojen suojakatosten poistaminen ja tornin sekä eteläisen siiven kattaminen, välipohjien rakentaminen torniin ja kaivaustyöt esilinnnoissa. Vuonna 1936 voitiin aloittaa melko laajat kunnostustyöt laatimalla mittauspiirustukset ja ryhtymällä kaivauksiin. 1930-luvun loppupuolen kaivaukset keskittyivät itäisiin esilinnnoihin ja koekaivauksiin linnan varsinaisesta alueesta itään sijaitsevalle kukkulalle. Vuonna 1937 kaivauksia jatkettiin itäisissä esilinnnoissa sekä linnan kaakkoiskulmalla, missä paljastettiin rakennuksen d jäännökset. Linnan ulkonäköön eniten vaikuttaneita töitä tehtiin v. 1938, jolloin päälinnan muurien päällä olleet katokset poistettiin, muurinharjat tasoitettiin laastilla ja eristettiin pikieristyksellä. Muureja myös korjattiin päälinnassa laajoilla alueilla. Lisäksi tehtiin kaivauksia sisäpihaa ympäröivissä huonetiloissa ja purettiin linnaa sisäpuolelta kiertänyt käytävä. Vuonna 1939 kunnostettiin pyöreää tornia jakamalla se kerrokseen välipohjien avulla ja korjaamalla seinät.

Vuosina 1936-39 käytettiin korjaustöihin yhteensä 400 000 silloista markkaa. Myös linnan ympäristöä siistittiin ja teitä parannettiin. Paikalliset asianharrastajat perustivat "Raseborgs Gille" -nimisen yhdistyksen huolehtimaan linnan alueen siisteydestä, vartioinnista ja opastuksesta. Yhdistys aloitti myös kahvilatoiminnan linnan läheisyydessä.

1940- JA 1950-LUKU

Suurten korjaustöiden jälkeen koitti jälleen hiljaisempi kausi, vaikka sota-aikanakin 1940-luvulla tehtiin jatkuvasti pieniä ylläpitokorjauksia, esimerkiksi kesken jääneet pyörötornin kunnostustyöt saatettiin loppuun v. 1943. Torni katettiin v. 1949 pilarien varassa olevalla puukatolla. Vuonna 1949 opetusministeriö siirsi linnan hallinnan ja hoidon muinaistieteelliselle toimikunnalle.

1950-luku oli edelleen hiljaista aikaa, jolloin tehtiin vuosikorjausten luonteisia uudelleenmuurauksia, saumauksia, kasvillisuuden raivausta jne. Muurien kunto heikkeni kuitenkin vähitellen uudestaan, varsinkaan muurinharjoja ei pystytty eristämään täysin vedenpitäviksi. Vuosikymmenen lopulla suurempien korjausten tarve tuli taas kerran ajankohtaiseksi.

SUURI KORJAUSJAKSO 1960 - 1972

1960-luvun alusta vuoteen 1972 suoritettiin linnan alueella vuosittain suuria kunnostus- ja kaivaustöitä. Tärkeimmät kohteet olivat tuolloin eteläinen esilinna ja linnan itäsivu, jota oli jo 1930-luvulla purettu huonon kunnon vuoksi ja rakennettu uudelleen. Harmaakivipinnan uusimista tehtiin sekä päälinnan kehämuurin ulko- että sisäsivuilla. Muurinkorjaustyöt keskittyivät vuosiin 1961 - 1963, jolloin Knut Drake ja Lars Sjöberg vastasivat itämuurin kunnostustöistä. Vain 2-3 m maanpinnan tasosta ylöspäin oli niin hyväkuntoista muuria, ettei sitä tarvinnut uudistaa, mutta muu osa, joka oli 1890-luvulla tai sen jälkeen kunnostettua muuria, oli korjattava sortumien vuoksi. Muuri mitattiin ennen repimistä ja rakennettiin sen jälkeen uudestaan periaatteena palauttaa muurinpinta alkuperäiseen tilaansa. Tutkimuksissa havaittiin selvä sauma kahden eri rakennusvaiheen välillä. Kummankin rakennusvaiheen aikana oli käytetty runsaasti tiiltä ja tiilimurskettä täytteenä.

Ensimmäinen kaivauskohde oli eteläinen esilinna, jonka tutkimuksissa todettiin, että sen koko eteläinen muuri sekä läntisen muurin eteläpää olivat niin huonokuntoisia, että ne oli purettava ja rakennettava uudelleen - betonista valettujen perustusten varaan. Esilinnan pihalla kaivettiin koeojia, jolloin löytyi mm. etelämuurin suuntaista paalutusta sekä otettiin esiin rakennelma c.

Koillisessa esilinnassa mm. avattiin itämuurin umpeenmuurattu porttiaukko ja kaivettiin esipihan eteläosaa itämuurin eteläosan tutkimusten yhteydessä. Vuonna 1965 tutkittiin kehämuurin perustusta ulkosivulla.

Kaakkoisessa esilinnassa kaivettiin mm. vuonna 1962 sisäänkäynti h:n eteläosan alla, jolloin voitiin todeta, että porttikäytävää oli jossain vaiheessa pidennetty kaakkoiseen esilinnaan päin. Tornin f pohjaa tutkittiin v. 1967 ja 1968 ja itäinen muuri purettiin sekä rakennettiin uudelleen, betonilaatan päälle, vuosina 1971-72.

Raaseporin alue rauhoitettiin lopulta Uudenmaan lääninhallituksen päätöksellä v. 1969.

1970-LUKU

1960-luvulla alkanut Raaseporin linnanraunioiden suuri tutkimus-kaivaus- ja korjausperiodi päättyi vuonna 1972.

Päälinnan kehämuuria oli korjattu 1960-luvun alkupuolella, ja 1970-luvun alussa varsinkin muurinharjat alkoivat jälleen olla kunnostuksen tarpeessa. Raaseporissa tehtiin vuosittain tärkeimpien kohteiden pienehköjä kunnostustöitä vuoteen 1978 asti, jolloin voitiin suurempien määrärahojen avulla aloittaa laajat muurien kunnostustyöt.

Tärkeimmät kunnostustyöt ennen vuotta 1978 olivat vuosittain seuraavat:

1973 raivattiin raunioita vahingoittavaa puustoa, saumattiin päälinnan länsi- ja pohjoismuurin yläpintaa sekä paikattiin eteläsiiven katosta.

1974 tehtiin linnanraunion katosten vesieristystyö ja uusittiin puiset kulkusillat.

Vuosina 1975-76 suoritettiin raunioiden uudet perusmittaustyöt, julkisivut stereokuvattiin ja piirrettiin sekä alue ilmakuvaattiin ja siitä valmistettiin kartat mittakaavaan 1:500. Lisäksi v. 1975 tehtiin muurineristyskokeita erilaisten eristysseosten vertailemiseksi. Kokeissa havaittiin parhaaksi alkuperäinen, kehittelemätön bitumiemulsioeristys. Sementin, hiekan tms. lisäämisen tai tuuletushuovan käytön todettiin kokeiluissa heikentävän eristystulosta.

Vuonna 1975 voitiin aloittaa Raaseporin kokonaisrestauroinnin suunnittelu ja perusaineiston keruu valtioneuvoston myöntämän määrärahan turvin, mutta suunnittelutyö oli keskeytettävä seuraavana vuonna, koska lisärahoitusta ei saatu.

1970-luvun viimeisinä vuosina aloitettiin (n. 150 000 mk:n vuotuisilla määrärahoilla) Raaseporin raunioiden muurinkonservointityöt stereokuvauksen antamien tietojen perusteella. Vuoden 1979 lopulle mennessä oli yhteensä 1/3 linnanraunioista konservoitu syvätyttömenetelmällä. Ottamalla näytteitä timanttikairalla saatiin selville, että muurin ydin oli erittäin luja ja koostui luonnonkivistä, hiekkalaastista ja tiilenpalasista. Muurien kuoriosasta oli kuitenkin rapautumisen seurauksena tullut ns. kylmämuuria (vaikka se alunperin oli ollut valumuuria), kun sadevesi ja sulava lumi olivat vieneet mukanaan laastin sideaineen. Tämän vuoksi muurinsaumoissa oli laajoilla alueilla pelkkää hiekkaa, mikä puolestaan oli saanut aikaan useita sortumia.

Muurinkorjaustyössä vuosikymmenien kuluessa saatujen kokemusten pohjalta museovirasto kehitti v. 1973 muurinkorjausohjeen ns. syvätyttömenetelmästä, jonka tarkoituksena on korvata

rapautunut muurin sisusta laastimassasta muodostuvilla tekokivillä sekä samalla yhdistää irralliset pienehköt kivet suuriksi kiviyksiköiksi. Syvätyttö voidaan tehdä purkamatta muuria ja muuttamatta sen ulkonäköä. Korjaustapa ei myöskään muuta kivimuurin alkuperäistä luonnetta. Suuret kiviyksiköt sallivat muurissa tapahtuvat perustusten vähäiset liikkeet, samoin routimisen ja muut jännitykset jakaen mahdollisesti syntyvät halkeamat laajalle alueelle. Syvätyttö ei myöskään sulje muuria tiiviisti kuten normaali saumaus vaan korjauksen jälkeenkin muuriin tullut kosteus pääsee tuulettumaan. Lisäksi myöhemmät korjaustoimet voidaan tehdä syvätytön niitä häiritsemättä. Korjauslaastina syvätytössä käytetään seosta, jossa sideaineena on muuraussementti suhteessa 1:2. Käytettävä sementti on erittäin hienoksi jauhetun sementin ja polttamattoman kalkkikiven seos, mihin on lisätty joitakin lisäaineista.

Korjattavan muurin pinnasta irrotetaan kiilakiviä ja näin muodostuneista aukoista poistetaan rapautunut laasti ilmapuhalluksella noin 1 - 2 neliömetrin laajuiselta alueelta. Muuriin jätetään onkaloita muuriytimen tuuletusta varten. Jos muuri on erittäin huonokuntoinen, pintakivilademat on tuettava puu- tai metallikiilauksilla ennen puhallusta. Laastityttö tehdään laastipumpulla ja massan ollessa vielä tuoretta sijoitetaan saumoihin kiilakivet huomioiden muurin ulkonäön vaatimukset. Vahvistetun muurin viereinen lohko käsitellään sitten, kun edellinen alue on ehtinyt kuivua.

1980-LUVUN KOKONAISRESTAUROINTI

Vuonna 1980 julkaistiin Raaseporin restauroinnin perustamis- ja esisuunnitelma. Suunnitelman oli laatinut museoviraston rakennushistorian osastolla työryhmä, johon kuuluivat tutkija Katariina Heinämies (tutkimus), arkkitehti Erkki Mäkiön johdolla toiminut arkkitehtisuunnitteluryhmä, erikoismestari Veijo Laine (mittauspiirustukset), työpäällikkö Matti Raatikainen (muurinkonservoinnin suunnittelu), sisustusarkkitehtiylloppilas Jussi Jousmaa ja arkkitehtiylloppilas Aarno Paassoja (pienoismalli) sekä arkkitehti Helena Saatsi (maisemasuunnittelu). Restaurointisuunnitelman mukaan linnanrauniot tuli konservoimalla saattaa nykyisessä asussaan säilyvään tilaan, varmistaa helppo ja turvallinen liikkuminen linnanraunioilla ja niiden lähiympäristössä sekä antaa mahdollisimman selkeä kuva raunioituneesta linnasta ja sen historiasta.

Restaurointitöistä tärkeimmät olivat linnan muurien kunnostaminen syvätytöllä jäljellä olevan 2/3:n osuudelta sekä muurien kattaminen suojakatoksilla. Lisäksi suunnitelmaan kuuluivat puisien kulkusiltojen, ns. ritarisalin lattiataason, uuden ajosillan ja laiturin sekä ulkoilmakatsomon ja käymälän rakentaminen ja maisemanhoitosuunnitelman laatiminen. Rakennesuunnittelusta vastasivat Eero Kotkas ja Matti Ollila (Insinööritoimisto Eero Paloheimo & Matti Ollila) ja urakoinnista Seppo Rainio (Rakennusurakointi Rainio).

Raaseporin restaurointisuunnitelmaa esiteltiin Suomen rakennustaiteen museon näyttelyssä "Suomi rakentaa 6" vuosien

1981 ja 1982 vaihteessa. Restauroinnin tavoitteita havainnollisesti näyttelyssä myös v. 1979 valmistunut pienoismalli Raaseporin tulevasta asusta.

Suunnitelma toteutettiin itse linnan osalta vuosina 1981-84 jatkamalla edellisellä vuosikymmenellä aloitettua muurien konservointia, kunnes koko linnan muurinkonservointi oli valmis, sekä kattamalla muurinharjat vaiheittain. Vuosikymmenten kuluessa oli osoittautunut, että muurinharjojen päällystäminen eristyskerroksilla ei yksinään riittänyt, vaan eriste kului vähitellen pois ja vesi sekä lämpötilanvaihtelut, etenkin jäätyminen, saivat aikaan halkeamia ja sortumia. Uudet katokset edustivat perimmiltään samaa muurien suojaustapaa kuin jo vuosisadan alussa tehdyt katokset, mutta katteiden luonnetta pelkästään suojaavina, ei rekonstruoivina rakenteina haluttiin korostaa katkaisemalla ne kolmeen eri tasossa olevaan katokseen, jotka seuraavat muurinharjan suurimpia korkeudenvaihteluita. Puurakenteisten katoksien vesikatteeksi valittiin saumattu levypelti.

Muita 1980-luvun alkupuolella tehtyjä korjaustöitä olivat mm. pyörötornin lahonneiden välipohjien purkaminen ja uusien rakentaminen, joen yli johtavan sillan kunnostus sekä kesäteatterin uudeksi sijoituspaikaksi valitun alueen tutkimuskaivaus linnan länsipuoleisella rinteellä. Kaivauksissa ei tehty mitään löytöjä, jotka olisivat estäneet katsomon siirtämisen ko. paikkaan.

Raaseporin alueen suunnittelu- ja kunnostustyöt jatkuivat 1980-luvun loppupuolella vanhan kesäteatterin purkamisella ja uuden rakentamisella. Lisäksi rakennettiin lipunmyyntikoju ja käymälä linnan yhteyteen. Rakennustyöt valmistuivat ja hyväksyttiin keväällä 1989.

Opetusministeriö asetti 26.4.1988 Raaseporin linnan hoitokunnan, jossa on rakennushallituksen, museoviraston ja Tammisaaren kaupungin edustus. Hoitokunnan tehtävänä on antaa lausuntoja ja tehdä aloitteita linnan korjaussuunnitelmista sekä linnan hallintoon, hoitoon ja käyttöön liittyvistä kysymyksistä ja edistää linnan käyttöä esim. matkailukohteena ja erilaisten kulttuuritilaisuuksien pitopaikkana, kuitenkin niin, ettei linnan historiallinen arvo vaarannu.

RAASEPORIA KOSKEVA KIRJALLISUUS JA ARKISTOAINEISTO MUSEOVIRASTON
RAKENNUSHISTORIAN OSASTOSSA

Museoviraston rakennushistorian osaston kirjastossa ja arkistossa säilytetään Raaseporin linnaa koskevaa aineistoa seuraavasti:

Kirjasto

RHO:n kirjastossa on keskeinen Raaseporia koskeva kirjallisuus, kuten

- Ailio, Julius. Raseborgs slottsruiner. Finlands sevärdheter 2. Helsingfors 1905.
- Hartman, Torsten. Raseborgs slotts historia. Helsingfors 1896.
- Heinrichs, Stig. Raseborg. Historik och kort beskrivning av slottsruinen. Ekenäs 1944.
- Drake, Knut. Raseborg - gråstensmurarna berättar sin historia. Särtryck ur Snappertuna, en kustbygds hävder I. Ekenäs 1991. (Myös Draken kirjoittama Raaseporin linnanraunioiden opas.)

Raaseporin restaurointia on kartoittanut Kaarina Rissanen Suomen historian laudaturtyössään "Raaseporin linnan korjaus- ja restaurointityöt vuosina 1890 - 1972" (v. 1978). 1980-luvun restaurointia koskevat suunnitelmat esitetään julkaisussa "Raaseporin linnanraunioiden korjaus. Perustamis- ja esisuunnitelma" (1980). Kummastakin selvityksestä on kappale sekä kirjaston että arkiston puolella, arkistossa myös Erkki Mäkiön kokoama perustamis- ja esisuunnitelman alkuperäisaineisto karttoineen ja kuvatietoineen sekä Kaarina Rissanen työtään varten hankkima aineisto, lähinnä kopioita ja muistiinpanoja alkuperäisasiakirjoista.

Rissanen em. laudaturtyön tiedot perustuvat pääosin muinaistieteellisen toimikunnan ja rakennushallituksen edeltäjän, Yleisten rakennusten ylihallituksen, kirjeenvaihtoon sekä ensinmainitun pöytäkirjoihin ja muihin asiakirjoihin, joita säilytetään museovirastossa.

Suurin osa Raaseporia koskevasta arkistoaineksestä on jossain vaiheessa siirretty rakennushistorian osaston arkistoon, missä sitä säilytetään paikkakunnan mukaisessa järjestyksessä (Tammisaari), eri tyyppiset asiakirjat omina ryhminään, jotka ovat pääpiirteissään seuraavat.

ARKISTO (aineistoa 1880-luvulta lähtien)

1) Kirjeenvaihto: kunnostustöiden lähes satavuotinen ajanjakso huomioiden erittäin vähän vähän aineistoa restauroinnista ja sen periaatteista. Kirjeenvaihdon avulla voidaan seurata Raaseporin alueen omistussuhteiden ja rauhoituksen vaiheet. Suurin osa uudemmasta kirjeenvaihdosta (n. v:sta 1970 eteenpäin säilytetään erikseen vanhemmasta aineistosta, kierrekantamapeissa) käsittelee kesäteatterinäytöksiin liittyviä lupa-anomuksia yms.

2) Työselostukset: erittäin vähän, pääasiassa vuosilta 1936-38.

3) Kaivauskertomukset: 1930-luvun työkertomusten yhteydessä sekä erillisinä raportteina vuosilta 1961-69 ja 1984. 1960-luvun

kaivauskertomukset puolestaan sisältävät hieman tietoja restauroinnista, etenkin v. 1962.

4) Matka- ja tarkastuskertomukset: lyhyitä, pääasiassa vuosilta 1973-88.

5) Työmaakokousten pöytäkirjat: löytynyt vain vuosilta 1981-84.

6) Valokuva-aineisto: 3 kansiota valokuvia, ensimmäisessä vuosilta 1963 ja 1970-73, toisessa vuosilta 1976-84 ja kolmannessa dioja ja negatiiveja n. vuosilta 1978-85 (viimeksimainitut ilman kuvaustietoja). Lisäksi yhdessä pahvikansiossa irrallisia valokuvia 1960- ja 1970-luvuilta kirjeenvaihdon joukossa (samat kuvat talletettu myös em. valokuvakansioihin).

7) Piirustukset: vanhempaa, luetteloitua aineistoa säilytetään RHO:n kellariarkistossa, 1980-luvun restaurointia koskevaa piirustusaineistoa järjestetään parhaillaan arkistossa.

8) Erillistutkimukset: maaperän lujuustutkimusraportti saapuneen kirjeenvaihdon yhteydessä (v. 1968), stereokuvauksen (1975) stereokuvalehdet tutkimushyllyssä Raaseporin muiden asiakirjojen yhteydessä, samoin ilmakuva-kartoitusta käsittelevä aineisto.

9) Muut: em. Rissasen ja Mäkiön valmisteluaineistot, lehtileikkeet (vähän) ja Raaseporia v. 1540-56 koskevia tietoja puhtaaksikirjoitettuina.

Lisäksi rakennushistorian osastolla säilytetään Raaseporin pienoismallia ja Raaseporin hoitokunnan pöytäkirjoja (hoitokunnan sihteerin Maija Kairamon huoneessa).

YHTEENVETO ARKISTOAINEKSESTA

Töitä on tehty linnanraunioiden kunnostukseen liittyen erittäin paljon (lähes vuosittain melkein sadan vuoden ajan), kaivauksia myös runsaasti, varsinaista tutkimustyötä vähemmän ja kaikesta on kirjoitettu vielä vähemmän.

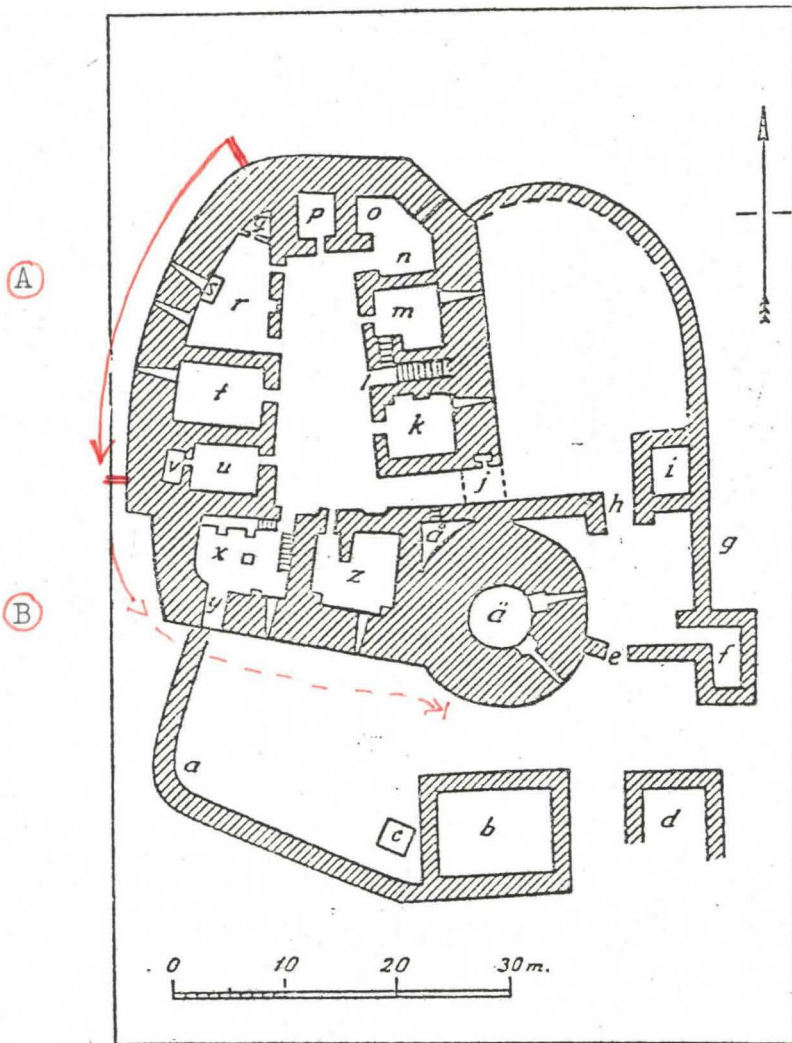
Kaarina Rissasen laudaturtyöstä käyvät ilmi vaikeudet saada tietoja eräistä kunnostustöistä ja -vaiheista 1890-luvulta 1960-luvun loppuun. Rissasen löytämiä tietoja on tarkastettu asiakirjoista ja niiden kopioista ja etsitty häneltä puuttuneita tietoja, lähes tuloksetta. Yleiskuva Rissasen selvityksestä on, että vaikka hänen saamansa tulokset eivät ylläkään johdannossa mainittuihin tavoitteisiin, hän on huolellisesti kartoittanut ja esittänyt ne tiedot, jotka kirjallisuudesta ja museoviraston hallussa olevasta aineistosta ovat löydettävissä. Sen vuoksi oheisen tekstin sisältö noudattaa ajanjaksolta 1890-luvulta 1960-luvun loppuun melko tarkoin Rissasen laudaturtyötä eikä lähdeviitteitä ole erikseen merkitty, elleivät ne ole jostain muualta. Varsinaisen asiakirjan nimen, numeron ja päiväyksen voi tarvittaessa löytää Rissasen tekstistä vastaavasta kohdasta.

1970- ja 1980-lukua koskevat restaurointitiedot saadaan täydellisiksi vasta sen jälkeen, kun valokuva-aineisto on

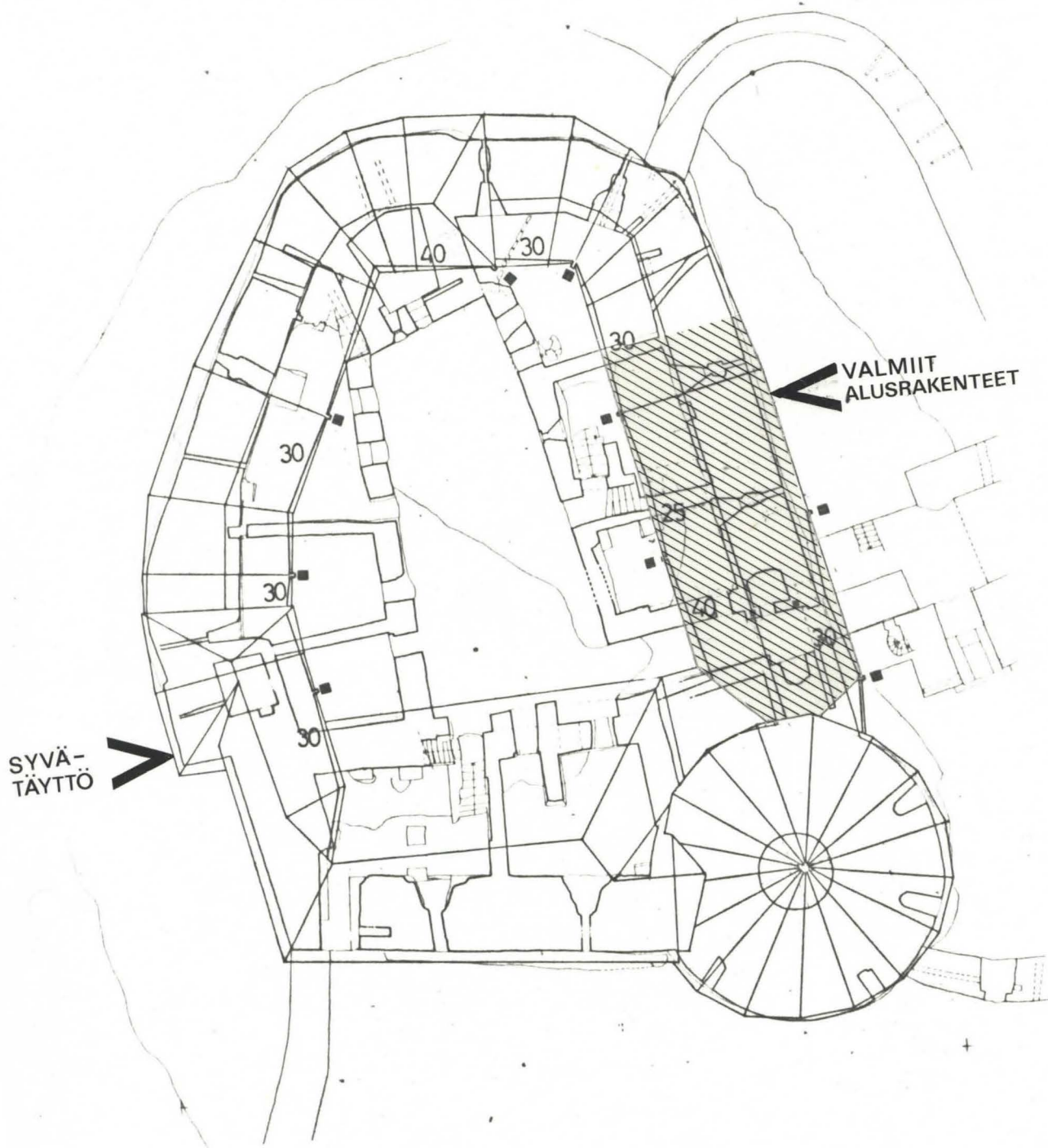
ehditty käydä läpi ja erottaa siitä tarpeellinen osa aineistoa turhasta sekä samoin luetteloida piirustukset ja suunnitelmat. Kuvien tunnistamisen ja ajoittamisen sekä sen selvittämisen, mitkä piirustuksista toteutuivat, voi muiden asiakirjatietojen puutteellisuuden vuoksi tehdä vain restaurointityöhön osallistunut henkilö, lähinnä Matti Raatikainen. Järjestämätöntä aineistoa on niin paljon, ettei sen läpikäyminen ole mahdollista lyhyessä ajassa.

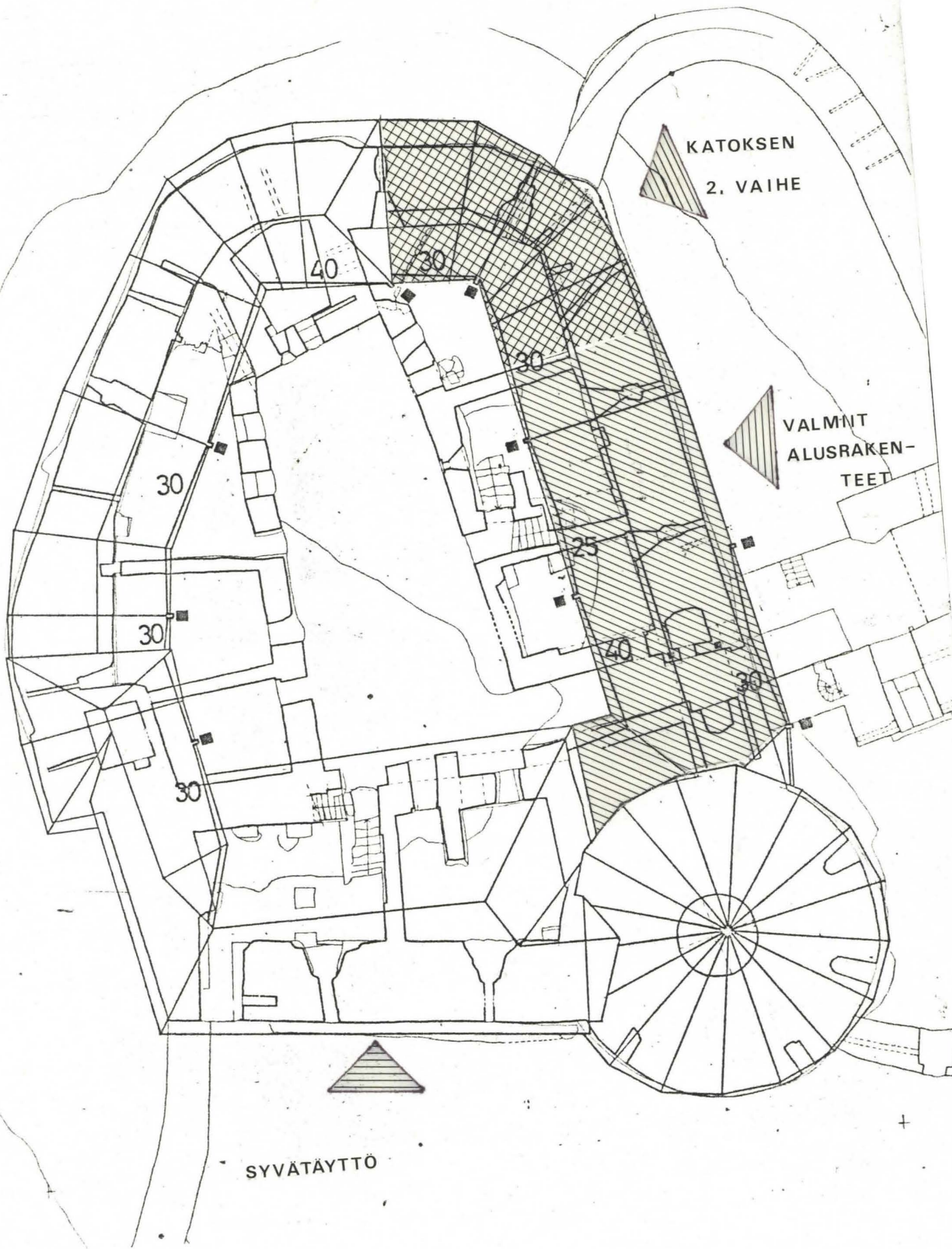
A: käynnissä olevat työt

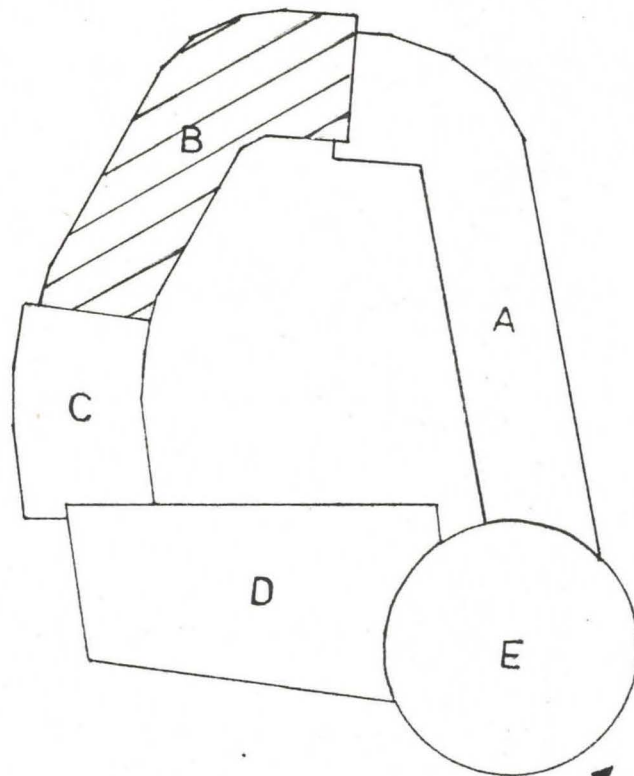
B: tulossa olevat työt

Linnan pohjapiirros.

SYVÄTÄYTTÖ
JATKUU

Kohteen historiallinen tausta ja merkitys

Raasepori esiintyy ensimmäisen kerran historiallisissa lähteissä v. 1378 Bo Joninpoika Gripin kirjeessä. Bo Joninpoika, joka 1370-luvulla kohosi Ruotsin drotsiksi ja Suomen laamanniksi, kuoli v. 1386 ja linna mainitaan hänen jälkeen jättämiensä linnojen ja läänien luettelossa. Koska linnaa ei mainita Bo Joninpojan vastaanottamissa läänityksissä, linnaa on pidetty tämän miehen perustamana. Pidetään kuitenkin todennäköisenä, että Bo Joninpoika Grip vain kunnosti perusteellisesti paikalla jo aikaisemmin sijainneen vanhan linnoituksen, joka oli mahdollisesti käsittänyt vain pyöreän tornin ja sen länsipuolella olevan ritarisali-osan sekä jyrkän kallion reunaa seuraavan matalan kehämuurin.

Linnan perustaminen lienee näin ollen liittynyt Etelä-Suomen tiheän saariston suojassa harjoitettuun merirosvoukseen, joka tarvitsi tukikohtia ja varmoja säilytyspaikkoja ryöstösaaliille.

Mahdollisesti linnan perustettu 1200-luvun loppupuolella suojaamaan pääsyä Karjaan lahdelle ja linnan vierelle syntyneitä kauppapaikkoja, josta on myös mainintoja historiallisissa lähteissä 1400-luvulta vuoteen 1550. Kaupungista onkin löydetty jäänteitä linnan läheisyydestä.

Bo Joninpoika Gripin aikana oli linnan hoito uskottu linnanpäälliköille. Bo Joninpojan kuoltua ja Tanskan kuningattaren tultua kaikkien kolmen Skandinavian valtakunnan hallitsijaksi, joutui Raasepori samoin kuin melkein kaikki muutkin Bo Joninpojan läänitykset valtion haltuun.

Tämän jälkeen Raaseporin linna, joka muodosti Raaseporin läänin, koko läntisen Uudenmaan (Espoosta ja Vihdistä Pohjaan ja Tenholaan saakka) hallinnollisen ja taloudellisen keskuksen, oli vuoroin voutien ja linnanpäälliköiden hallittavana, vuoroin läänityksenä hallituksen suosikeilla.

Kesällä 1437 linna joutui pariksi kuukaudeksi merirosvojen haltuun. Raaseporin loistoaikaa oli Ruotsin entisen ja tulevan kuninkaan Kaarle Knuutinpojan kaksi vuotta kestänyt valtakausi 1460-luvulla, jolloin Kaarle vietti siellä maanpakolaisaikaansa. Linna kunnostettiin häntä varten perusteellisesti ja linnan puolustusta parannettiin.

Myöhemmin linna oli useiden muiden Suomen linnojen tapaan Tottin suvun hallinnassa.

Vuonna 1517 linna luovutettiin tanskalaisille, jotka hävittivät ja ryöstivät Suomen etelärannikkoa. Vakiinnutettuaan valtansa Ruotsissa

Kustaa Vaasa lähetti Erik ja Ivar Flemingin murskaamaan tanskalaisten vallan Suomessa. Raaseporin tarkkaa antautumisaikaa ei tiedetä. Piirityksen ja taistelujen aikana Raasepori kärsi niin suuria vaurioita, ettei se enää ollut ilman perusteellista korjausta asuttavassa kunnossa. Kustaa Vaasa ei ollut koskaan suosinut Raaseporia sen vaikeapääsyisen sijainnin vuoksi, vaan hän olisi halunnut jättää sen rappiolle ja muuttaa linnan Tammisaareen. Taloudellisten syitten vuoksi hänen täytyi kuitenkin luopua näistä suunnitelmista ja tyytyä linnan osittaiseen kunnostamiseen.

Käydessään Suomessa kesällä 1530 vieraili kuningas Kustaa myös Raaseporissa. Linnassa suoritettiin ilmeisesti 1530-luvulla laajoja korjauksia, sillä kun linna v. 1540 palautettiin kruunun alaisuuteen se oli jälleen asuttavassa kunnossa.

Tilikirjat antavat tietoja myös 1540-luvulla tehdyistä pienemmistä korjauksista. Restaurointi oli luultavasti kuitenkin vain osittaista ja tarkoituksena oli saada eräät huoneet käyttökelpoisiksi, joko asunnoiksi tai puolustustiloiksi. Linnan itäpuoleisella kukkulalla sijaitsevat talusrakennuksia, joista on löytynyt jäänteitä 1960-luvulla suoritetuissa kaivauksissa.

Vantaanjoen suulla v. 1551 aloitettu Helsingin kuninkaan kartanon rakentaminen syrjäytti Raaseporin läntisen Uudenmaan hallintokeskuksena. Raaseporista vietiin vähitellen irtaimistoa Ruotsiin ja Helsinkiin. Korjaukset, joita oli vuosien varrella tehty, eivät olleet niin perusteellisia kuin olisi vaadittu, eivätkä ne pystyneet estämään linnan jatkuvaa rappeutumista. Luultavasti vain muutama huone linnassa oli enää asuttavassa kunnossa ja taloudenpito oli keskittynyt linnan itäpuolella sijaitseviin talusrakennuksiin, joita kunnostettiin.

Vuoden 1553 lopussa linna jätettiin kokonaan kylmilleen, Raaseporin nimi häviää asiakirjoista ja vanha linna jää rappeutumaan, mahdollisesti tulipalo oli vielä täydentämässä tuhoa.

Raasepori-nimen alkuperästä on monta tulkintaa. Nimellä on ehkä yhteyttä Rasan booliin, verokuntaan, joka käsitti Karjaan joen yläjuoksun. Nimmessä "Rasa" nähdään muinaisruotsalainen sana, joka tarkoitti vedenjuoksua. Toisten mielestä Raaseporin nimen ensimmäinen osa johtuisi muinaisruotsalaisesta sanasta "ras", rantavalli, jolloin Raseborg merkitsisi linnaa rannalla. Toisten mielestä taas nimi johtuisi Slesvigissä sijaitsevasta Ratzeburgista.

RAASEPORIN KORJAUSTÖITÄ

- 1890 Torniin asfalttihuovalla katettu vesikatto.
- 1892 Kaiteilla varustettu käytävä päälinnan muurinharjalle ja ritarisalin ylimmälle tasolle.
- 1906 Sisääntulo suoraan idästä; portaat ja silta yli kellarin i.
- 1936 Rundeliin suojakatos, joka oli nykyisen ylimmän tasanteen korkeudella. Rundelin ulkomuurien harjat oli katettu erikseen pulpettikatoilla.
- 1938 Muurien suojakatokset pois. Kävelysilta päälinnan sisämuurilta pois.
Metallikaide muurille ritarisalin luoteispuolelle.
- 1939 1936 rakennettu rundelin suojakatos puretaan.
Rundeliin rakennetaan puiset välitasot ja muurataan aukkojen ~~z~~ tiilipielet ym.
Pääsisäänkäynnin portaat puretaan.
- 1945 Uusi puusilta päälinnan pihalta rundeliin.
- 1949 Uusi kate rundeliin (Elias Paalanen).
- 1950 Asehuone katetaan.
- 1959 Ehdotus sisäänkäyntiaukon vahvistamiseksi. Hyväksytään. (Draken ehdotus).

1880-luvulla eteläisen linnanpihan pohjoisosaa ehkä hieman näkyvillä.

1887 Scherfbeckin restaurointiehdotuksessa käy ilmi näkyvissä olleet esilinnan osat.

kuva - Rinteen -27 antaman tiedon mukaan ulkomuurien suojakatot 1890-luvulta. II kerroksen kohdalla kiertävä puukäytävä myös 1890-luv.? näkyy kuvassa vuodelta 1905.

1892 näkyy katto tornin päällä, puukäytävä. *ritarisalin kohdalla* kuva 9257

1890 tornin ylle tehty puinen matala vesikatto, joka päällysteettiin asfalttihuovalla.

KOKO TORNIN F POHJA MUURATTU UDESTAAN 1890-LUVULLA.

1906 huoneen K eteläpäätä peittänyt puukatos. kuva 9246

1906 sisäänkäynnin porttiharjoja tukemaan on rakennettu puukaari.

1906-1909 välillä tornin katto uusittu, samalla korotettu tornin yläreunaa nykyiseen korkeuteen

muuraukset kattoa varten erotettavissa kuvissa 9250, 9283

1910-luvulla Rinne kaivanut esiminnon esille, tehty portaat länsimuurille eteläisellä esipihalla, b kaivettu esille

1926 " rundgången är isin helhet reparerad skyddstaket företer ingen tiltalande anblick genom att det är bekänt med asfalt filt, som dessutom på några ställen fallit bort. I dessa dagar skall emellertid taket beläggas med tjärade pärtor och på därigenom ett helt annat utseende".

1930 tornin kattoa korjattu

1930 maininta ritarisalin päällä olevasta uudesta katosta.

1936 salin akkunaluukut korjattiin (käytössä vuoteen -69)

1936 kuvat 9109, (9285) huone M:n kohdalla olevan ikkuna-aukon päältä ja pohjoispuolelta on purettu muurausta ja kuva 9285 hieman enemmän pohjoiseen mentäessä taas muuria hieman korotettu.

1936 korjattiin F:ää, E:N ja F:n välisen muurin pohjoissivulla kaivettiin kuva 9272

1936 eteläis. esipihasta poistettiin paikoin yli 2 m:n kerros maata

1937 poistettiin paljon kaakk. esipihalta täytemaata.

1937 kaikki esipihojen ympärys- ja välimuurit sisääntuloportaineen korjattu. ~~1937~~

1937 d esille

1938 katosten poistaminen. Lounaiskulmassa rekonstruointiin ampumakäytävä rintasuojuksineen, ja avattiin yleisellä pääsy ritarisali-osasta muurille. Muualta muurin pintaa tasoitettiin ja se eristettiin.

1938 toisen kerroksen puusilta poistettiin myöskin.

1938 muurit on, jotta asfalttikatot olisi voitu niille rakentaa, väki-
valtaisesti yläpinnoiltaa tasoitettu tai on kattoa kannattamaan muu-
rattu asomaan kuulumattomia pilareita tai pystysuoria porrastuksia.
On tarkoitus poistaa rumentavat asfalttikatot sekä purkaa tai lisä-
muurauksella täyttää yllämainitut asiattomat porrastukset ja pilarit,
jolloin linna tulee ulkoasultaan edukseen suuresti muuttumaan.

1938 avattu entinen kulkutie ritarisaliosasta mainitulle käytävälle ja
varustettiin käytävän eräs osa välttämättömiä kaiteilla. Poistettiin
linnan toisen kerroksen lattiataason korkeudelle puusta tehty kävely-
silta.

1938 I kaivettiin siis i

1939 katto pois tornista, avonainen näköala kerros, vettä pitävä eris-
tetty käyntisilta sinne.

1939 kulku länsimuurille järjestettiin uudelleen korjauksen myötä.

1939 kuva 9215 yli puusilta, porrasaskelmat (purettiin -65)

1939 portaat pois etel. esipihan länsimuurilta, muurit esille

1939 c esille

1940 tornissa peitettiin tervahuovalla päällystetyllä puuluukulla
eräs savuhormin pää. Edelleen tässä tornissa katettiin asfaltti-
huovalla suurelta osalta uudelleen molemmat torniosassa olevat
suojakatokset. ~~1940~~

1940 ritarisalissa levitettiin yleisönkulkutienä olevaa lankkukäytä-
vää sekä korjattiin lännen puoleiselle muurille johtava ovi.

1942 tornissa korjattiin asfalttihuopakattoja, savupiipun yläpää.

1943 torniin ovi, lukkoon.

1943 kaakk. esipiha: kaivaustöiden jälkeen rakennettu esipihojen
välille nyk. kaltainen puinen käytävä.

1945 uusi käytävä pyörötorniin, kattovuoliaisten korjauksia.

1945 sisäänkäynnistä poistettiin laukkukäytävä ja maata tasoitettiin
ja täytettiin.

1945 uusi käytävä torniin ks. kuva 9192

1946 tornin tasakaton eristäminen, purettiin pyörötornin etelänpuolei-
sen porraskuilun päältä sitä väliaikaisesti suojannut kattoluiska sekä
tehtiin mainitun tornin ylätasolle puuttuva 10 m² laajuinen puulattia-
osa. Kattotyön päätyttyä purettiin pohjoisen sivustan puoleisesta
porraskuilusta entinen suojahuonepois. Tämän jälkeen rakennettiin
kummankin porraskuilun päälle uudet suojahuoneet, joiden seinät
tehtiin n. puoliponttilaudoista. Molempien huoneiden kattolape kal-

listui muurien ulkoreunaa kohden ja katolle kertyvä vesi johdettiin erikoisilla vesiuurnilla muurien ulkopuolelle.

1946 paikattiin ritarisalin katto.

1949 ~~tehtiin torniin uusi katto pilarien varaan, ja sementtilattia peitettiin puulattialla.~~

1949 linnan pyöreän tornin kattaminen: katto tehtiin huovasta telttakatoksi pilarien varaan niin, että katon ja muurin harjan väliin jäi riittävä näköala-aukko. Samalla muurin harjan peittänyt sementtilattia peitettiin puulattialla.

1950 rakennettiin Huoneen P päälle puinen katos.

1950 uudet puukäytävät sisäänkäyntiin, mm. i:n päälle

1959 sisäänkäynnin holvin puutuki revittiin

MILLÄ VOIMALLA HOLVI PYSYI KOOSTA 1959-60 ? EM.

1960 edellisen silalle betonituki (DRAGEN EHDOTUS)

1962 sisäänkäynnin puusillan uudistaminen

Perusselvitykset

Yleistä

Hankkeen määrittely, hankeselvityksen laatijaviranomaiset, laatijat ja asiantuntijat

Restaurointihanke tarkoittaa tässä selvityksessä kaikkea muinaisjään-
nöksen restaurointiin ja sen ympäristön
järjestelyyn liittyvää tutkimus-, suun-
nittelu- ja toteutustyötä,

Raseporin linnanrauniohanke käsittää Snap-
pertunan kunnassa sijaitsevan Raaseporin keskiaikaisen
linnanrauniohanke ympäristöineen.

1. Linnanraunio ja sitä ympäröivä muinaismuistoalue.
Toimenpiteiden tavoite tällä alueella on linnanrau-
nion säilymisen turvaaminen historiallisena muisto-
merkkinä ja ympäristötoimintojen järjestäminen rau-
nion historiallista arvoa vastaaviksi.
Rakentamistoimenpiteitä esitetään hankkeessa ainoas-
taan tälle alueelle. Linnanraunio muinaismuistoaluei-
neen on museoviraston hallinnassa.

2, Muinaismuistoalueen lähiympäristö

Muinaismuistoalueen lähiympäristö muodostaa linnan-
rauniohanke maisemallisen suojavyöhykkeen myös histo-
riallisen ympäristön kannalta. Sitä koskevat raken-
tamis- ja maisemanhoitomääräykset on vahvistettu
Uudenmaan lääninhallituksen päätöksellä 22.8.1969
Raaseporin linnanrauniohanke suoja-alueiden rajojen vah-
vistamisen yhteydessä (kts. tarkemmin perusselvitys-
ten kohtaa 0.34)

Hankesuunnitelmassa täsmennetään tätä aluetta koske-
vat toimenpidesuoritukset.

3. Kulttuurimaisemakokonaisuus

Linnanrauniot liittyvät elimellisenä osana laajaan
kulttuurimaisemakokonaisuuteen. Tällä maisema-alu-
eella on runsaasti muinaismuistolain (295)63, 2§)
nojalla suojattuja kiinteitä muinaisjään-
nöksiä. Näiden säilymisen turvaamiseksi ja kulttuurimaise-
makokonaisuuden historiallisten arvojen ylläpitämi-
seksi on henkkeeseen sisällytetty maisemanhoitotoi-
menpideselvitys. Sen tavoitteena on määritellä oh-
jeelliset maisemanhoitotoimenpiteet alueen eriastei-
sia kaavoitustoimenpiteitä ajatellen. (MML 8§)

Restaurointihanke selvitys on tarkoitettu vastaamaan valtion
talonrakennushankkeista annetun asetuksen (168/71 ja em. ase-
tuksen muutoksen 143/74) nojalla laadittavaa esisuunnitel-
maa kiinteiden muinaisjään-
nösten osalta. Perustamissuunnitel-
ma on valmistunut (liite n:o)/ . .1976 ja sen vah-
vistaminen on vireillä.

Restaurointihankesuunnitelman laatijat

Restaurointihankeselvitystyötä on johtanut museoviraston rakennushistorian osastolle perustettu työryhmä, jonka kokoonpano on seuraava:

Asiantuntijajäsenet:

Puheenjohtaja toimistopäällikkö Heikki Havas
tutkija Elias Härö
työpäällikkö Matti Raatikainen

Suoritusjäsenet: tutkija Katariina Heinämies
arkkitehti Merja Kuosmanen
arkkitehti Erkki Mäkiö

sihteeri tutkija Kaarina Rissanen
arkkitehtiylioppilas Helena Saatsi
arkkitehti Esko Vormala

Työryhmän jäsenet ovat kaikki museoviraston rakennushistorian osaston palveluksessa, puh. 90/651 611.

Työryhmän kokouksiin on tarvittaessa osallistunut restaurointihankesuunnitelman laatimiseen osallistuneiden konsulttien edustajia (katso:hankesuunnitelman laatijaluettelo).

Hankkeen tutkimus- ja suunnittelutyössä on käytetty pääasiassa museoviraston rakennushistorian osaston omaa työvoimaa. Konsulttityönä on teetetty osa suunnittelussa tarvittavast perusmateriaalista, sekä hankeselvitykseen tarvittavat rakenne-, konservointi- ja perustamistekniset selvitykset.

Hankesuunnitelman laadinnasta vastaavat:

Perusmateriaali		
vastuualue	toimipaikka	Henkilö
linnanraunion perusmittaustyöt	museovirasto rakennushistorian osasto, 90/651611	
stereokuvaus, fasadimittaustyöt	Helsingin teknillinen korkeakoulu maanmittausosasto fotogrammetrian laitos, 90/4696525	
kartoitustyöt	Maanmittaushallitus asemakaavamittausos. 90/711855	
Hankeselvityksen laadinta		
tutkimus	museovirasto rakennushistorian osasto, 90/651611	
yleissuunnittelu arkkitehtisuunnitt.	museovirasto rakennushistorian osasto, 90/651611	
maisemasuunnittelu	museovirasto rakennushistorian osasto, 90/651611	

rakenne- ja konser- vointisuunnittelu	Insinööritoimisto Eero Paloheimo & Matti Ollila, 90/ 6922433
pohja- ja muurin- tutkimukset	Pohjatutkimus Oy 90/

Sähkö- ja LVI-töiden pienimittaisuudesta johtuen on hanke-
selvityksen näitä töitä koskevat osat määritelty yleissuun-
nittelun toimesta. Hankkeen seuraavassa suunnitteluvaihees-
sa laadituttaa museoviraston rakennushistorian osasto tar-
vittavat sähkö- ja LVI-suunnitlmat konsulttityönä.
Kasvillisuusasiantuntija, dosentti Juhani Suominen Suomen
akatemiasta (puh) liittyy restaurointihanketyöhön
kevään 1976 aikana.

0.12 Museovirastolle kuuluvat velvoitteet kiinteän muinaisjäännöksen kunnossapitoon

Muinaismuistolain (295/63) 2 3 6 mom. mukaan on Raaseporin linnanraunio luokiteltavissa kiinteäksi muinaisjäännöksi.

Museoviraston harjoittama kiinteiden muinaisjäännösten kunnostustoiminta perustuu:

- 1) Muinaismuistolakiin (295/63, 10§) jonka mukaan sillä "on oikeus... kunnostaa muinaisjäännös sekä suorittaa siihen kuuluvalla alueella raivausta ja muita muinaisjäännöksen suojelun ja hoidon kannalta tarpeellisia toimentipeitä."
- 2) Valtioneuvoston päätökseen valtion talonrakennushenkkeistä annetun asetuksen (168/71) 7§:n 2. momentin nojalla tehtyyn, 1.1.1973 voimaan astuneeseen päätökseen, jonka mukaan "Museovirasto saa suunnitella ja toteuttaa hallussaan olevia linnoja, linnoituksia tms. koskevat entistämisen- ja korjaustyöt".

Asetus museovirastosta ( ) ja saman asetuksen muutos ( ) määrittelee kiinteiden muinaisjäännösten kunnossapitotoiminnan linnojen ja linnoitusten osalta rakennushistorian osaston restaurointitoimiston tehtäväksi.

0.13 Vireillä olevan hankkeen taustaa

1800-luvun lopulla heräsi yleinen kiinnostus vanhoihin raunioihin ja muihin historiallisiin muistomerkkeihin. Varsinainen korjaustoiminta alkoi 1890-luvulla, jolloin myös Raaseporin linnan pääosa kaivettiin esiin. Määrärahojen puute esti perusteelliset korjaustyöt, joihin olisi pitänyt ryhtyä välittömästi. Osittain esiinkäivettynä linna rappeutui entistä nopeammin. Jo vuonna 1897 todettiin, että olisi päätettävä, restauroitaisiinko linna kunnolla vai jätettäisiinkö se raunioitumaan lopullisesti. 1900-luvun alussa muinaistieteellinen toimikunta korosti myös useaan kertaan sitä, että suuremmat korjaukset voitaisiin tehdä vasta tutkimusten jälkeen.,

1900-luvun alkupuolella tehtiin linnassa pienempiä korjauksia ja kaivauksia. Etupäässä työt olivat ns. vuosikorjauksia, joilla pyrittiin estämään raunion silloisen kunnan ratkaiseva huononeminen. Peruskorjauksen tarpeellisuuteen oli alettu kiinnittää huomiota yleisemminkin, sillä vuonna 1927 tehtiin eduskunta-aloite suurempien määrärahojen saamiseksi. Aloite ei johtanut tuloksiin, mutta kymmenkunta vuotta myöhemmin, vuonna 1935 tehdyn uuden aloitteen ansiosta saatiin määräraha saman vuoden lisämenoarvioon. Jo seuraavana kesänä tehtiin linnasta mittauspiirustukset ja suoritettiin jonkin verran kaivauksia. Varsinainen restaurointi- ja tutkimustyö aloitettiin 1937 ja sitä jatkettiin vuosikymmenen loppuun. 1940- ja 50-luvuilla tehtiin vain pienempiä korjauksia, myöhemmistä töistä mainittakoon eteläisen ja kaakkoisen esilinnan kehämuurin uudelleen rakentaminen. 1930-luvun jälkeen on saatu vain pieniä määrärahoja, joten peruskorjausta ei ole päästy jatkamaan.

V

Raseporin linnanraunioiden perusteellinen konservointi ja siihen liittyvä ympäristön järjestelytyö on sisällytetty sekä museoviraston rakennushistorian osaston PTS-taloussuunnitelmaan että KTS-taloussuunnitelmaan 1977-81. KTS-suunnitelmassa sijoittuu Raasepori linnojen ja linnointusten entistämisen ja konserointitöiden suurimpien kohteiden joukkoon tärkeysjärjestyksessä neljäntenä. Työn aloitus on sijoitettu vuodelle 1977 työvoimaviranomaisten toivomuksesta. Valtioneuvosto myönsi työvoimaministeriön esityksestä rakennushistorian osastolle suunnittelumäärärahaa vuodelle 1975 (mom.).

0.2 Kohteen historiallinen tausta ja merkitys

0.21 Selvitys kohteen rakentamisen ja käytön historiasta

Historiallisissa lähteissä Raasepori mainitaan ensimmäisen kerran vuonna 1378. Linnan haltijana oli silloin Bo Joninpoika Grip, joka joko antoi kunnostaa paikalla aikaisemmin sijainneen varustuksen tai rakennutti uuden. Bo Joninpojan kuoltua ja Tanskan kuningattaren Margaretan tultua kaikkien kolmen Skandinavian valtakunnan hallitsijaksi, joutui Raasepori kruunun haltuun. Tämän jälkeen oli Raaseporin linna ja lääni, johon kuului koko läntinen Uusimaa, vuoroin voutien tai linnanpäälliköiden hallittavana, vuoroin läänityksenä hallituksen suosikeilla joko ilmaiseksi tai määrättyä korvausta vastaan. Raaseporin loistoaikaa oli Ruotsin kuninkaan Kaarle Knuutinpojan lyhyt valtakausi 1460-luvulla, jolloin linna kunnostettiin perusteellisesti. 1520 linna joutui tanskalaisten haltuun ja sai uudeksi linnanpäälliköksi tanskalaisen aatelismiehen, Kustaa Vaasan vakiinnutettua valtansa Ruotsissa alettiin tanskalaisia karkoittaa myös Suomesta. Raaseporin tarkkaa antautumisajankohtaa ei tiedetä. Piirityksen ja taistelujen aikana linna kärsi niin suuria vaurioita, ettei se ollut asuttavassa kunnossa ilman perusteellista korjausta. Vuoteen 1540 mennessä oli välttämättömät korjaustyöt suoritettu. 1550-luvun alussa linna jäi vähitellen autioksi. Kustaa Vaasa ei ollut koskaan suosinut Raaseporia sen vaikeapääsyisen sijainnin vuoksi ja Helsingin kunikaankartano, jota oli alettu rakentaa vuonna 1551, syrjäytti Raaseporin läntisen Uudenmaan hallintokeskuksena. Viimeinen maininta Raaseporista on asiakirjoissa vuodelta 1553.

0.22 Kohteen nykyinen merkitys

- linnat muodostavat esimerkkisarjan eri aikakausien rakennustavoista, niiden heijastumisesta Suomeen ja niiden suomalaisista erityispiirteistä sekä eri aikakausien puolustuspoliittisista tarpeista. Ne osoittavat konkreettisesti Suomen historian eri vaiheita sekä ovat tärkeitä historiallisia lähteitä ja tehokkaita informaation jakajia. Vanhimmat linnat ovat kirkkojen ohella ainoita säilyneitä oman aikansa rakennuksia. Joten Raasepori on sinänsä ainutlaatuinen muinaisjäännös Suomessa, jolla on merkitystä myös laajemmassa historiallisessa ja rakennushistoriallisessa tutkimuksessa. Tällöin on sisällytettävä tutkimuksen piiriin laajempi kokonaisuus,

esimerkiksi Tunan kauppapaikka(kts liite), jonka olemassaolon linnan läheisyydessä todistavat historialliset lähteet.

- Tutkimatta jättäminen ja raunioituminen merkitsee suurta vahinkoa tietelle, koska kyseessä on aika, josta historialliset lähteet puuttuvat kokonaan tai ovat rajoitetut. Ts. kohde sisältää tietoa, joka häviää vähitellen.
- Havainnollisuus ja tehtävä informaation jakajana on tehokas vain siinä tapauksessa, että kohde kunnostetaan ja siitä pidetään huolta.

1. TARPEELLISUUS- JA TAVOITSELVITYKSET

.1 Hankkeen tarpeellisuus ja kiireellisyys

.11 Kohteen säilymiseen ja historialliseen arvoon kohdistuva uhka

Raaseporin linnanrauniot rapautuvat tällä hetkellä erittäin voimakkaasti. Syynä on määrärahojen vähäisyydestä johtunut keskeytynyt peruskonservointi.

Rapautumisesta aiheutuva pintamuurauksen sortumavaara aiheuttaa rajoituksia linnan varsinaisessa käytössä nähtävyytenä. Se on vaarallisuutensa takia kokonaan suljettava yleisöltä todennäköisesti jo v. 1976 aikana, ellei rakenteellista peruskonservointia suoriteta. Raunion vaarallisuuden riskitekijöitä lisää vielä se, ettei pintamuurauksen ja muurin sydänosien kuntoa tiedetä tarkkaan. (ei määrärahoja näiden perusteelliseen tutkimiseen). Raunion jatkuva rapautuminen hävittää lisäksi tietoja alkuperäisistä tai myöhemmin toteutetuista rakenteista sekä näiden keskinäisistä suhteista. Samalla se vaikeuttaa tutkimuksen ja restaurointi- ja konservointisuunnittelun suorittamista.

Kohteen lähiympäristön suunnittelematon, luontoa epämääräisesti kuluttava tila on vakiintumassa. Erityisesti teatterin väliaikainen sijoitus ja siihen liittyvien toimintojen suunnittelemattomuus ei vastaa raunion historiallista arvoa ympäristön osasta.

Mikäli Raaseporin linnanraunio halutaan edelleen lukea suomalaisen kulttuurihistorian kannalta merkittävien nähtävyyksien joukkoon, on raunion ja sen lähiympäristön kunnostus- ja hoitoaste saatava vastaamaan kohteen arvoa historiallisena muistomerkkinä, minkä sekä muinaismuistolaki että vahvistetut suoja-alueet tekevät mahdolliseksi.

.12 Muut tekijät

Restaurointihankkeeseen kuuluva linnanraunion rakenteellinen peruskonservointi yhdellä kertaa loppuun asti suoritettuna vähentää vuotuisia hoito- ja korjauskustannuksia. Raunion säilymiseksi on joka tapauksessa suoritettava rakenteellisia, kuntoa parantavia konservointitoimenpiteitä. Mikäli näitä korjaustöitä joudutaan entiseen tapaan suorittamaan pieninä vuotuisina osakorjauksina vähäisten määrärahojen turvin, nousevat peruskonservoinnin kokonaiskustannukset huomattavasti suuremmiksi kun lyhyen aikavälin kokonaiskonservointityössä. Tähän vaikuttavat jo mm. konservointityömaan aloittamis- ja lopettamiskustannukset, jotka työstä riippuen edustavat n - m % työmaan kokonaiskustannuksista

Työvoimapolitiittisesti muodostavat Raaseporin linnanraunion ja ympäristön restaurointi- ja konservointityöt erittäin edullisen kohteen. Restaurointityö on huomattavan työvoimavoittoista (työvoimakustannusten suhde materiaalikustannuksiin on restaurointityössä 2:1, uudisrakentamisessa n. 1:2). Ympäristöihin liittyvät maankaivu- ja siirtotyöt (arkeologiset kaivaukset) on lähes kokonaan suoritettava lapiokaivuuna, sillä maaperä sisältää runsaasti historiallisia dokumentteja (maahan hautautunutta esineistöä, rakennusten jäännöksiä jne.) joilla on merkitystä mm. linnanraunion menneisyyden tietämisen ja Suomen keskiaikaisen historian kannalta.

.3 Kohteen ja sen lähiympäristön nykytila ja käyttö

.31 Kaavallinen tilanne

Seutukaava

Raaseporin linnanraunio ympäristöineen on huomioitu Läntisen Uudenmaan seutukaavaliiton seutukaavaselvityksessä "Undersökning om natur- och landskapsvård 1970 miljöruojelualueena. Alueen rajoja ei ole tarkemmin määritelty.

Yleiskaava

Snpertunan kunnanvaltuusto on päättänyt . . . 1975 teettää osayleiskaavan Raaseporin kylän alueelle, johon Raaseporin linnanraunio lähiympäristöineen kuuluu. Osayleiskaavan tarkoituksena on selvittää kirkonkylän kehittämismahdollisuuksia ennen v. 1977 tapahtuvaa Tammissaaren liittämistä. Muunlaisia Raaseporin linnanraunioita ja sen lähiympäristöä koskevia kaavoja tai kaavasuunnitelmia ei ole.

.32 Suoja-alueet

Uudenmaan lääninhallituksen päätöksellä 22.8.1969 on Raaseporin linnanraunion lähiympäristön suojaamiseksi vahvistettu muinaismuistolain (295/63) §§ 5 ja 8 mukaiset suoja-alueet I ja II suojelumääräyksineen. Suoja-alueiden rajat on määritelty arkkitehtitoimisto Adlercreutz ja Aschanin vuonna 1966 tekemän maisemaselvityksen pohjalta.

Suoja-alueet ja niitä koskevat määräykset on esitetty liitteenä.

.33 Maanomistusolot

Raaseporin linnanraunioiden suoja-alueet I ja II muodostuvat eri tiloista ja tilojen osista seuraavasti: *(erill. liitteellä)* (erikseen suoja-alue I ja II)

.34 Kohteen käyttö ja kunto

Linnanraunio on valtakunnallinen nähtävyys. Vuonna 1967

solmitulla sopimuksella myönsi museovirasto (silloinen muinaistieteellinen toimikunta) Raseborgs Gille ry:lle oikeuden periä linnassa kävijöiltä pääsymaksua edellyttäen samalla, että asianmukainen opastus järjestetään museoviraston kanssa sovitulla tavalla. Opastustoimintaa harjoitetaan 4 kuukauden ajan vuodessa. Vuodesta -67 on pääsylipun lunastaneiden kävijöiden määrä ollut keskim. 20000 vuodessa. Suurempien peruskonservointien ohella vuosikymmenien aikana suoritettu korjaustyö on jäänyt henkilöresursien ja korjausmäärärahojen niukkuuden takia niin pienimittaiseksi, että 1930-luvun lopun peruskonservointityötä ei ole voitu jatkaa, eikä edes ylläpitää sillä saavutettua kuntoa. Linnanraunion tämänhetkinen kunto on huono. Päälinnan ulkomuurin itäisivulla on osa harmaakivimuurin pintakiveystä sortunut jättäen muurin sisustan alttiiksi ilmaston kuluttavalle vaikutukselle. Sortumavaara on useissa kohdin edelleenkin olemassa. Päälinnan eteläisen muurin samoin kuin pyörötornin alaosassa ovat saumat sekä pintakiviä paikoilleen kiilaavat tiilet pahoin rapautuneet. Jatkuvana prosessina tällainen rapautuminen heikentää oleellisesti muurin stabiilisuutta ja aiheuttaa sortumavaaraa. Linnassa kävijöille on jouduttu asettamaan liikkumisrajoituksia pintamuurauksen sortumavaaran vuoksi.

.35 Lähiympäristön käyttö ja kunto
 Museoviraston hallussa oleva alue

Linnanraunion lähiympäristöön sijoittuu tällä hetkellä seuraavanlaisia toimintoja:

-Liikenne

Museoviraston hallitsemalla alueella ei ole paikaitus- aluetta eikä sillä ole sallittu muuta ajoneuvoliikennettä kuin huoltoajot.

Linnan länsipuolella jokivarressa on paikoitusalue linnassakävijöitä varten ja sen pohjoispuolella pellolla teatteriyhteisöä varten. (suoja-alue I:n ulkopuolella) Alueen halki kulkee hyväkuntoinen soratie, joka palvelee sekä huolto- että jalankulkuliikennettä. Se liittyy länsipuolen maantiehen Raaseporinjoen ylittävällä puusillalla. Tältä tieltä haarautuu väylät linnanrauniolle ja kahvilaa. Jalankulkua varten on alueelle syntynyt useita polkuja, joista mainittavin on pääväylältä NN:n kaupalle johtava ns. Lemmenpolku.

Raaseporinjokea pitkin kulkevaa paikallista pienveneliikennettä varten on linnanraunion kaakkoiskulmassa uusittu v. 1974 ponttoonilaituri.

-Opastus

Linnanrauniolle johtavan tienhaaran varteen on pysäytetty Raseborgs gille ry:n omistama hirsielementtimökki joka toimii lippujenmyynti- ja opastuskeskuksena.

-Kesäteatteri

Kesäteatteri aloitti toimintansa muinaismuistoalueella museoviraston ja toiminnan harjoittajan Västnyländska ungdomsringetin välisellä sopimuksella vuonna 1966.

Teatteria varten on Västnyländska ungdomsringen pystyt-

tänyt linnanraunoiden tuntumaan kiinteään putkirakenteisen katsomon ja näyttämön. Teatterinäytäntöjä on ollut säännöllisesti joka kesä (näytäntökausi n. 1 kk) ja katsojamäärä on ollut keskimäärin n. 10 000 henkeä näytäntökautta kohden. Kesäteatteritoimintaan liittyy väliaikainen kanttiinikatos, varastovaja sekä kolme yleisökäymälää (kuivakäymälää).

-Kahvila

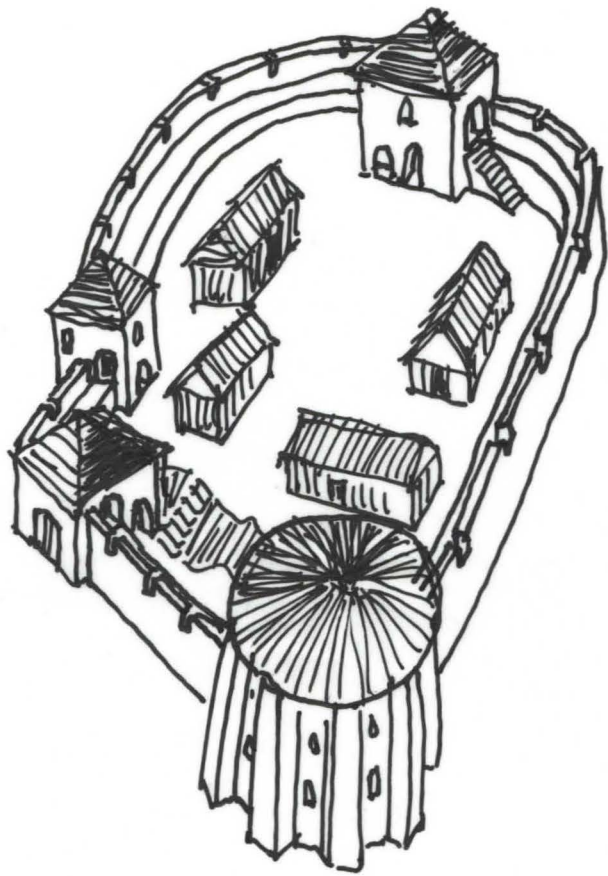
Kahvila avattiin käyttöön muinaismuistoalueella sijaitsevassa entisessä turistimajassa (rak. 1903-04) vuonna 19 . Rakennuksen omistaa Raseborgs gille ry, joka on vuokrannut kahvilanpito-oikeudet yksityiselle liikkeenharjoittajalle.

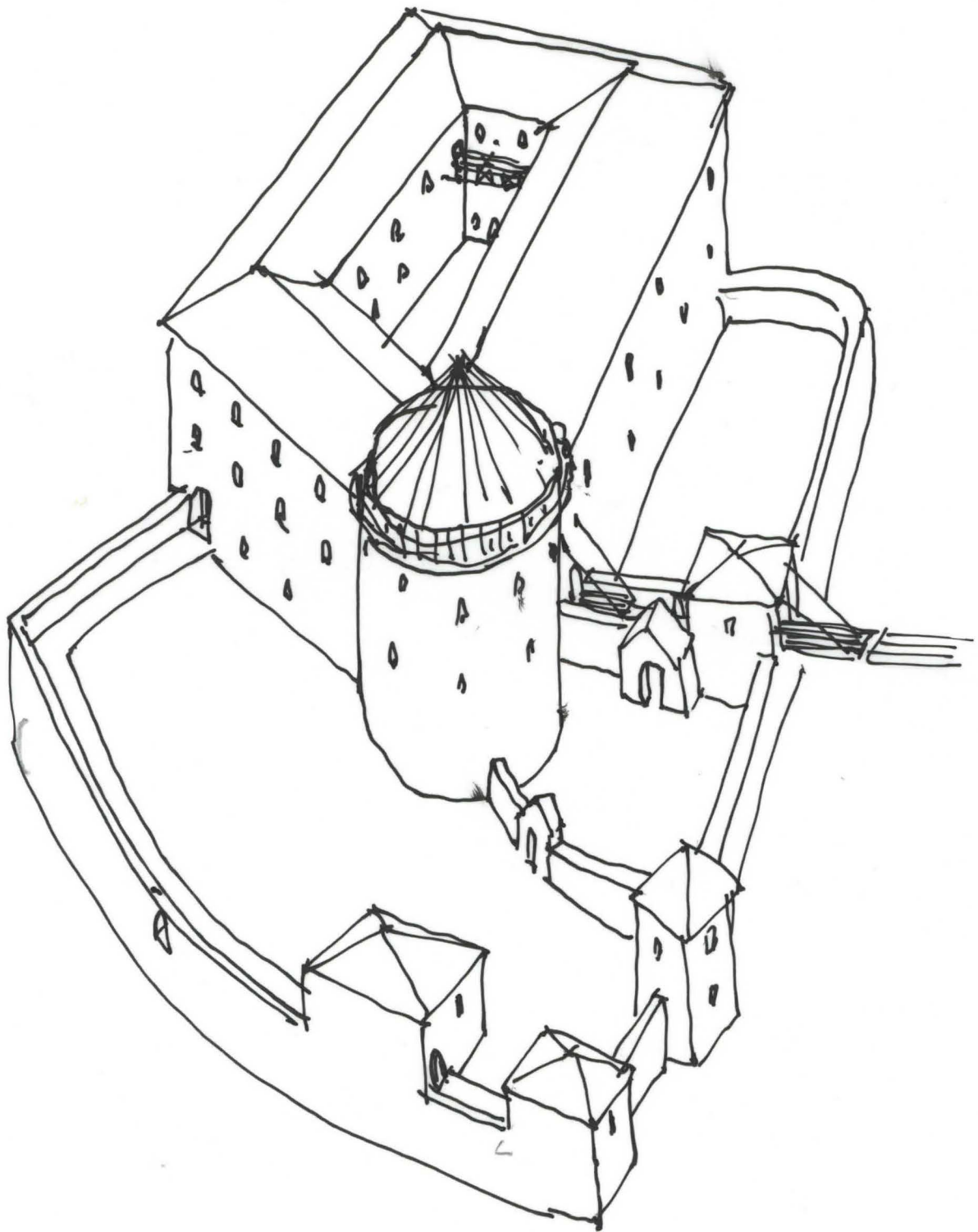
-Muut toiminnant

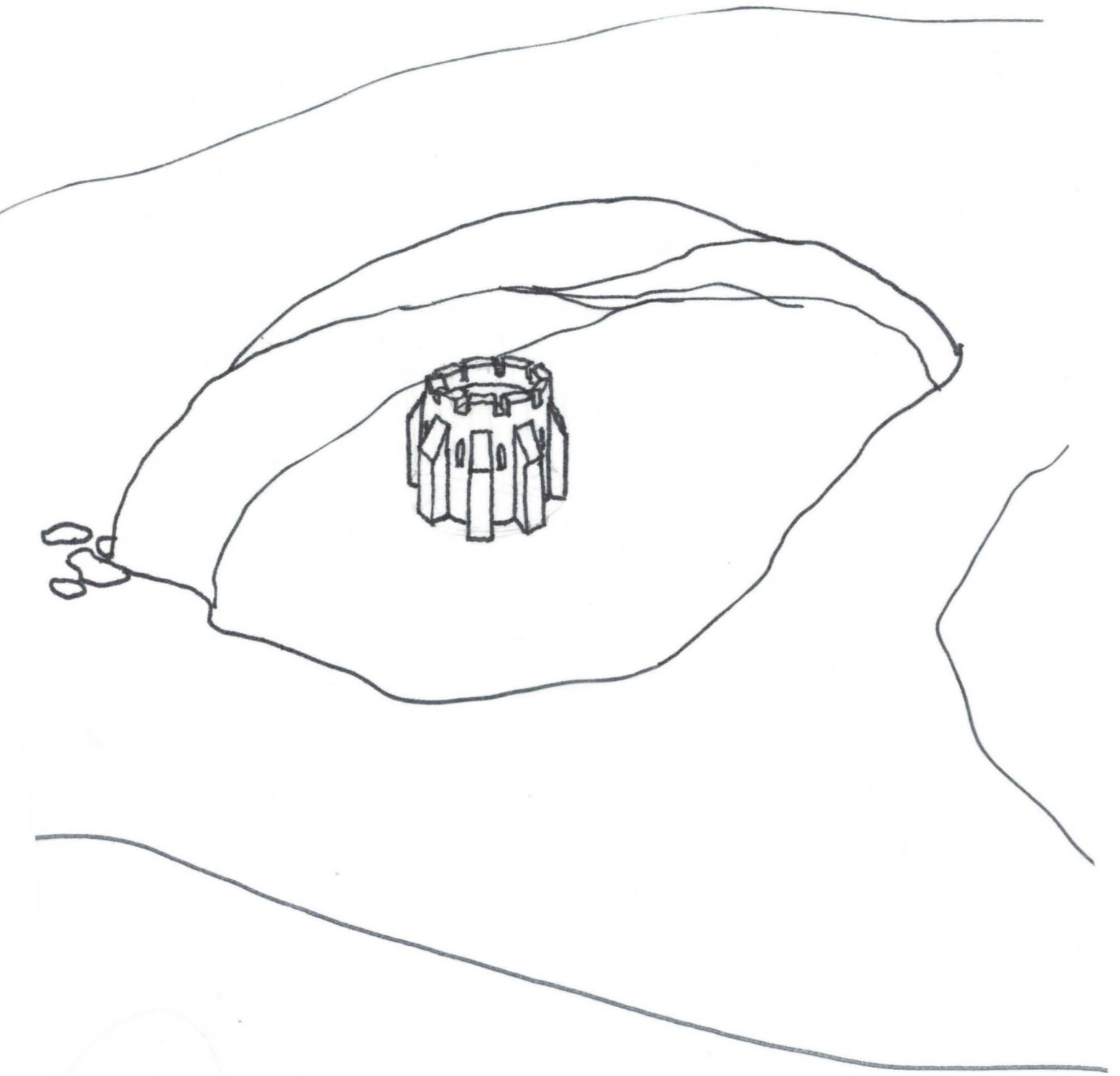
Muinaismuistoalueelle on kesällä 1975 siirretty museoviraston hallinnassa oleva 1810-luvulla alunperin rakennettu snappertunalainen Nyåker- niminen torppa. Alueella sijaitsevat lisäksi museoviraston hallussa olevat linnanraunioilla kävijöiden yleisökäymälät sekä viraston harjoittamaa korjaustoimintaa palveleva säilytysvaja. Osa alueen pelloista on vuokrattu yksityisille viljelijöille.

Muinaismuistoalueen kunto

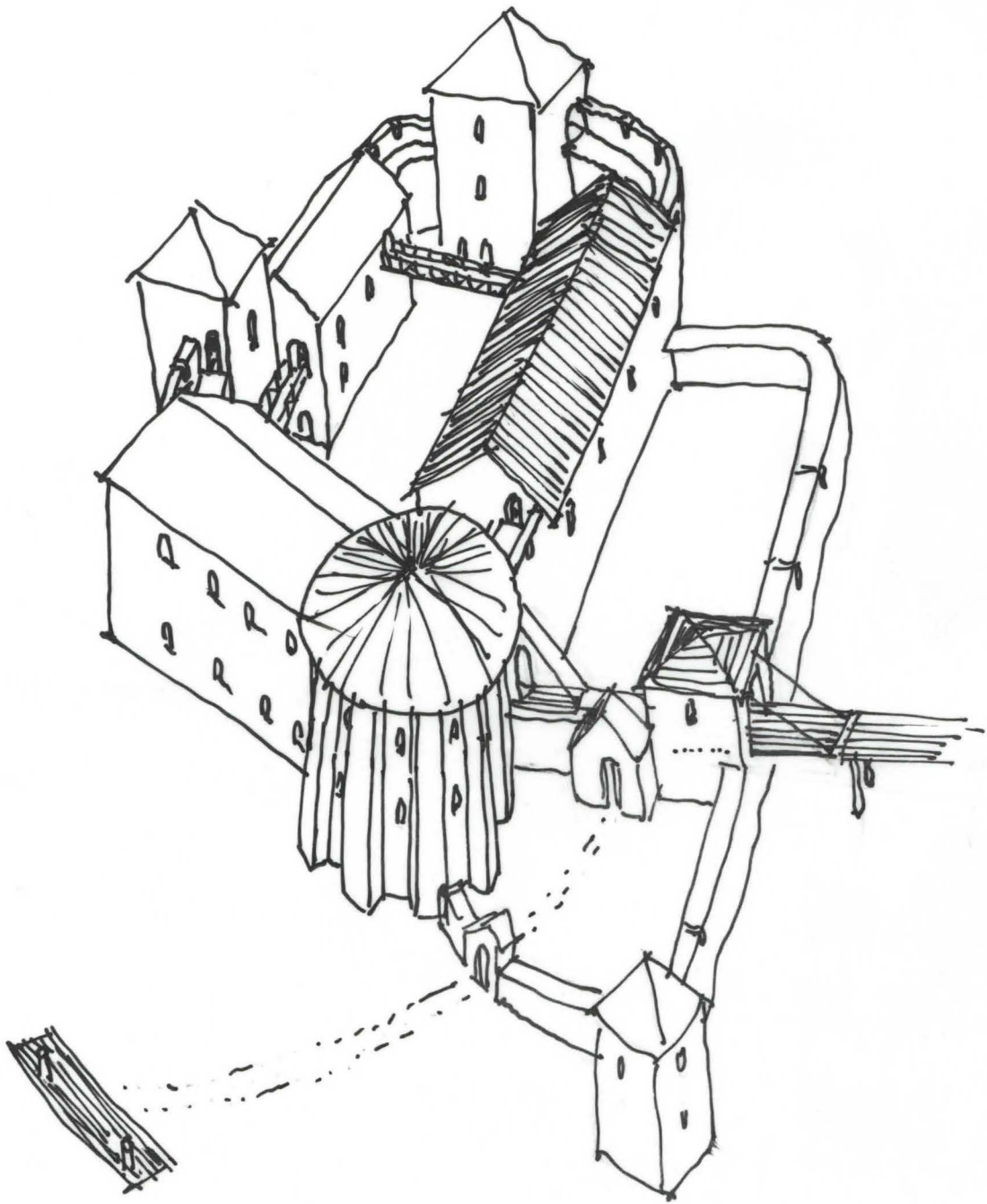
Alueella vierailee vuosittain jo pelkästään kesäkuukausina n. 30 000 kävijää. Erityisesti teatterin ja siihen liittyvien toimintojen tilapäinen sijoitus sekä aluesuunnitelman puuttuminen ovat aiheuttaneet sen, että alueelle ei ole rakennettu pysyviä kulkuyhteyksiä kuin osittain. Tästä syystä on linnan lähiympäristön luonto kulunut osittain erittäin voimakkaasti. Lisäksi leimaa linnan välitöntä lähialuetta keskeneräisten kaivaus- ja kunnostustöiden aikaansaama sekavuus.

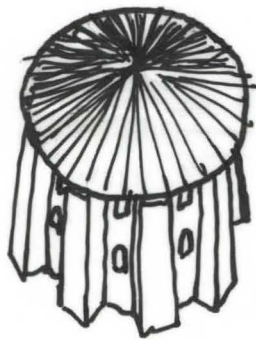

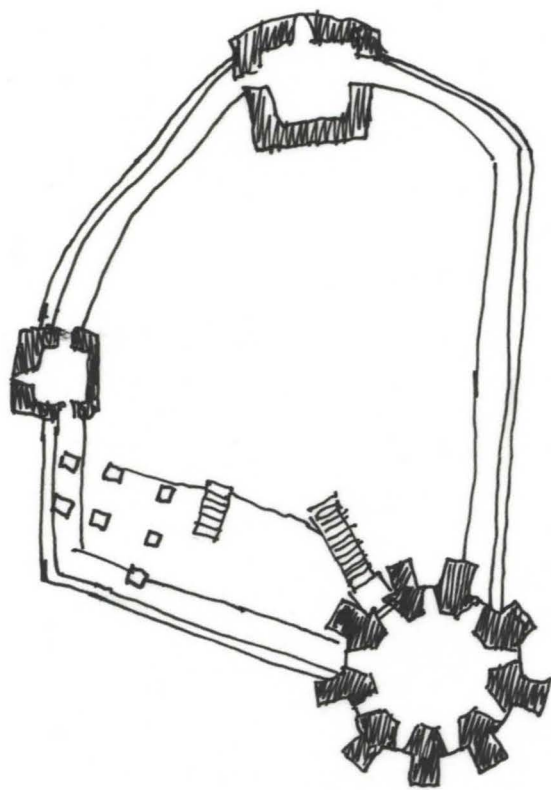

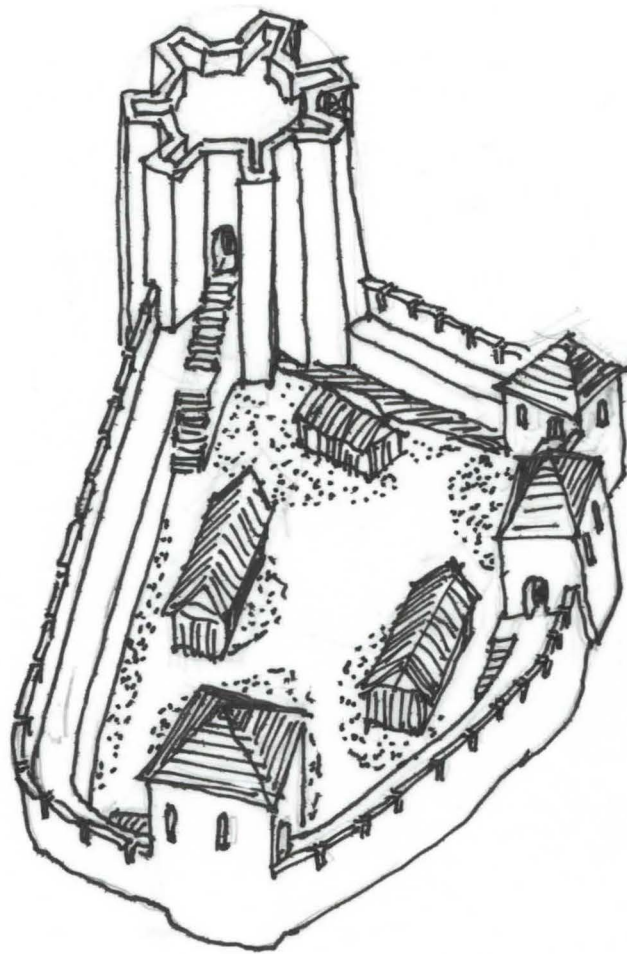

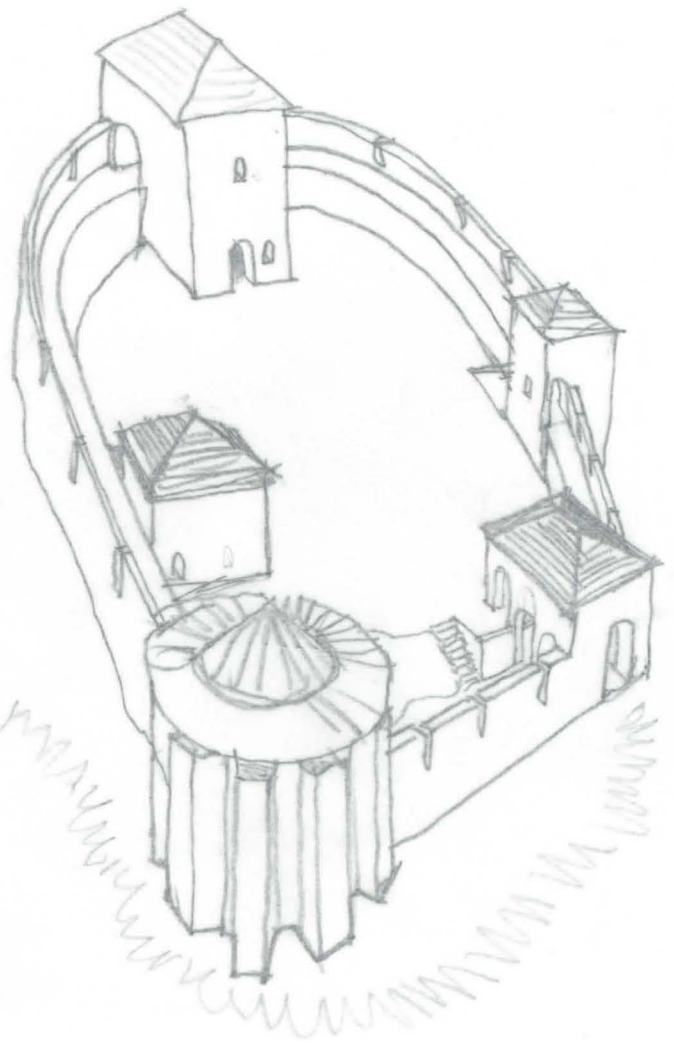
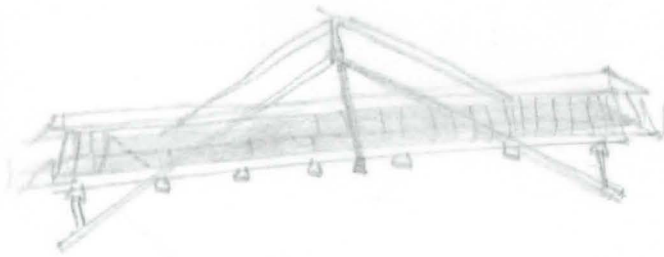

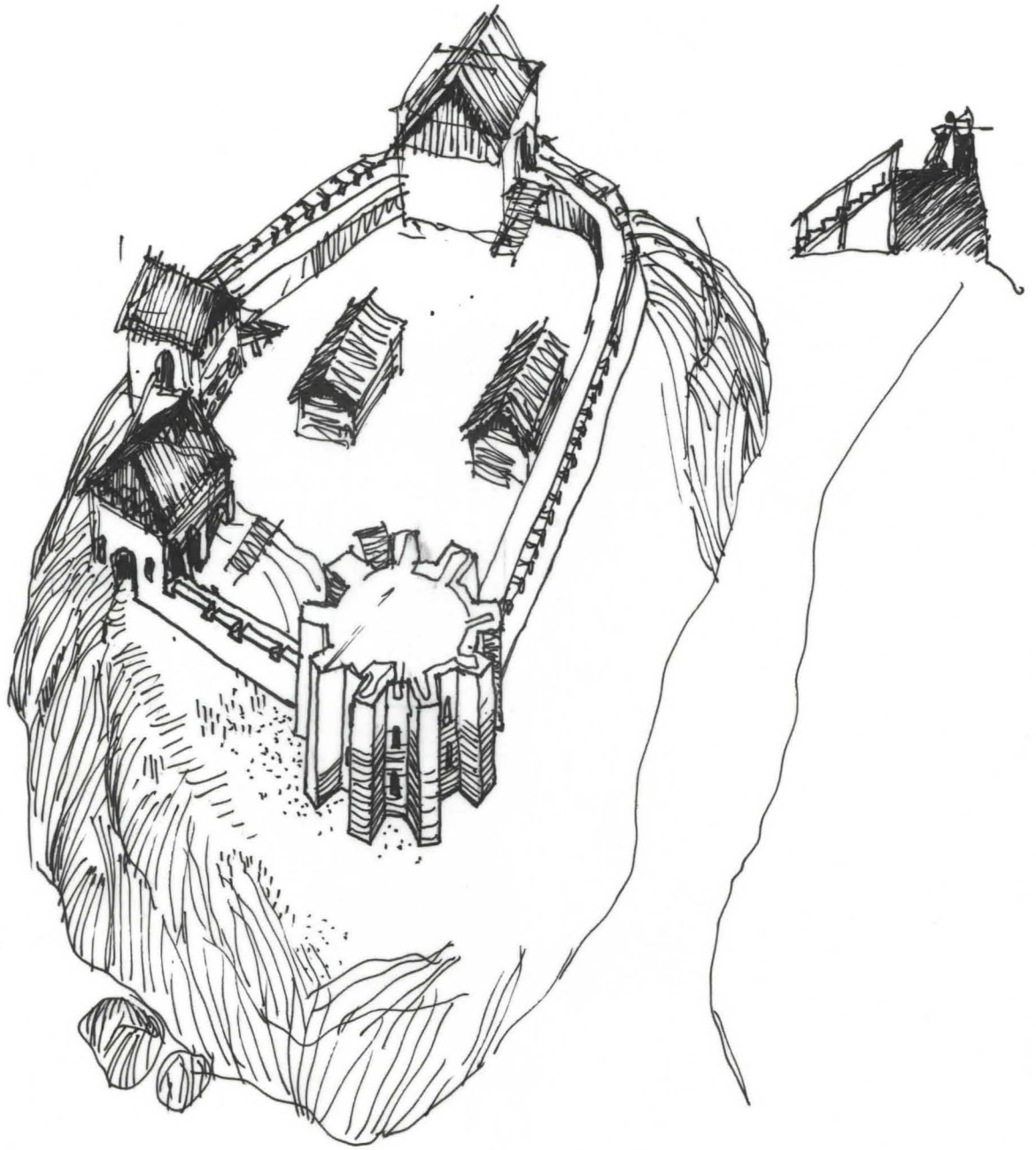
EM-
1978

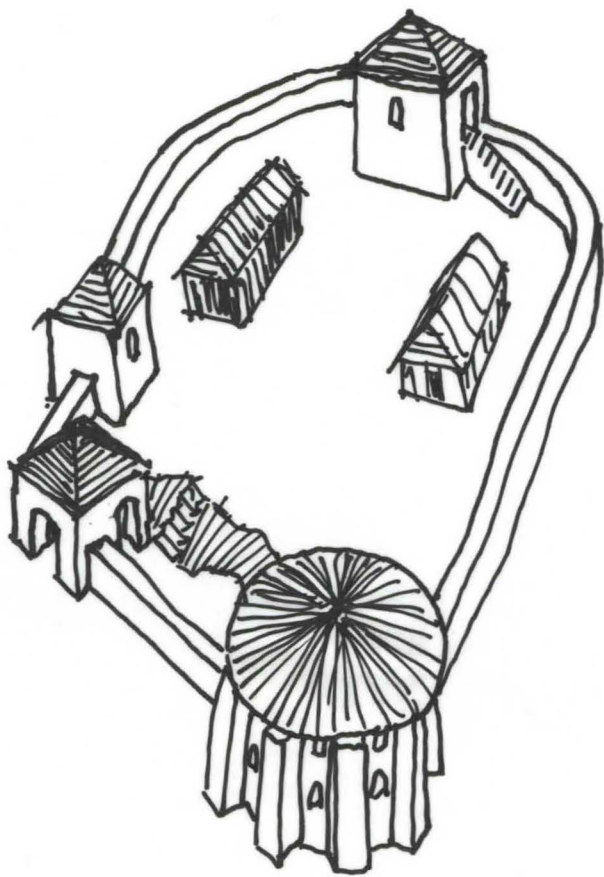

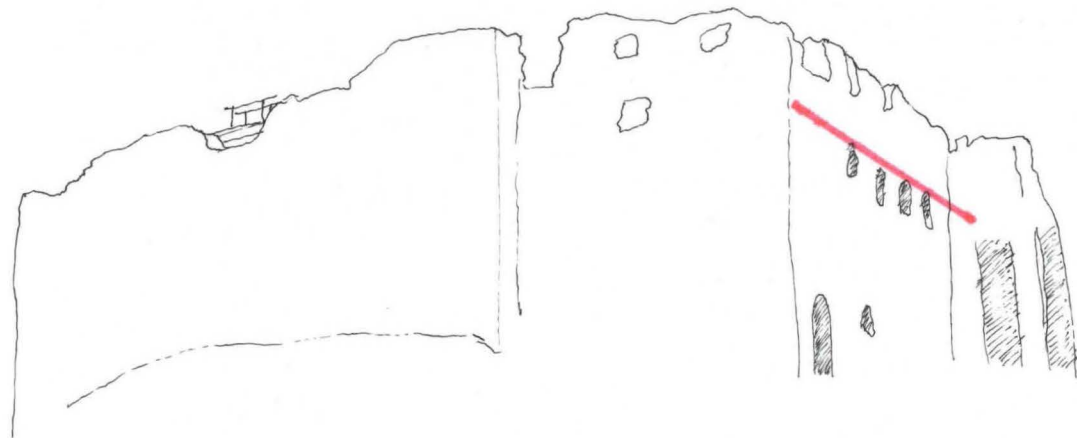

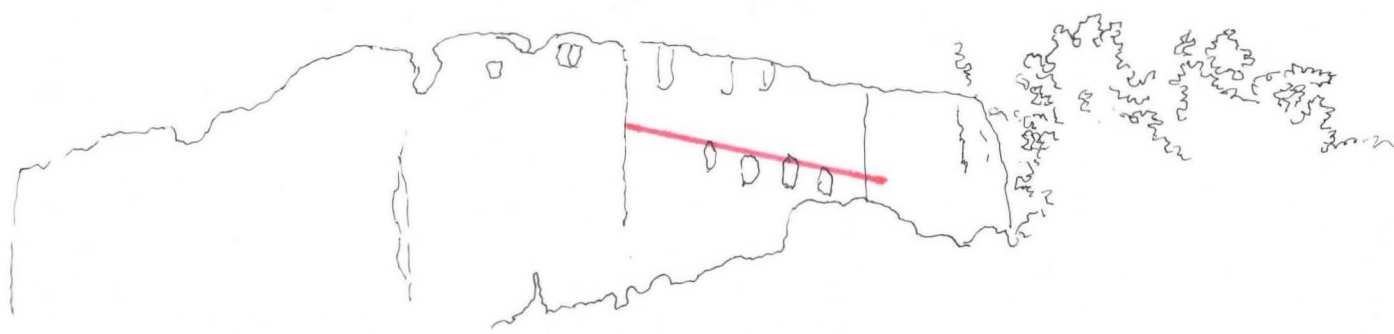

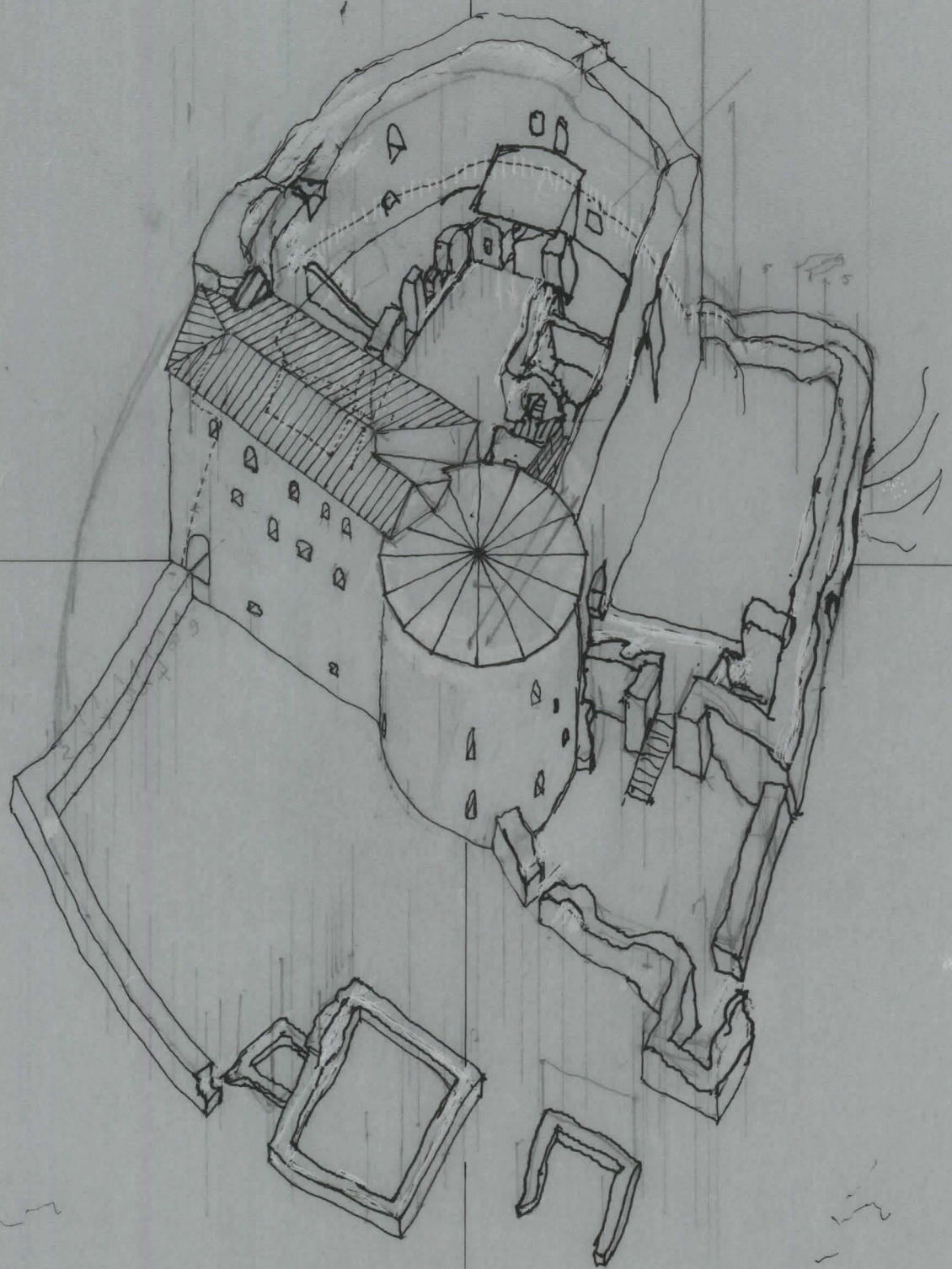
RAASEPOPI KOPJ. JÄLK
HARTMAN (1876)

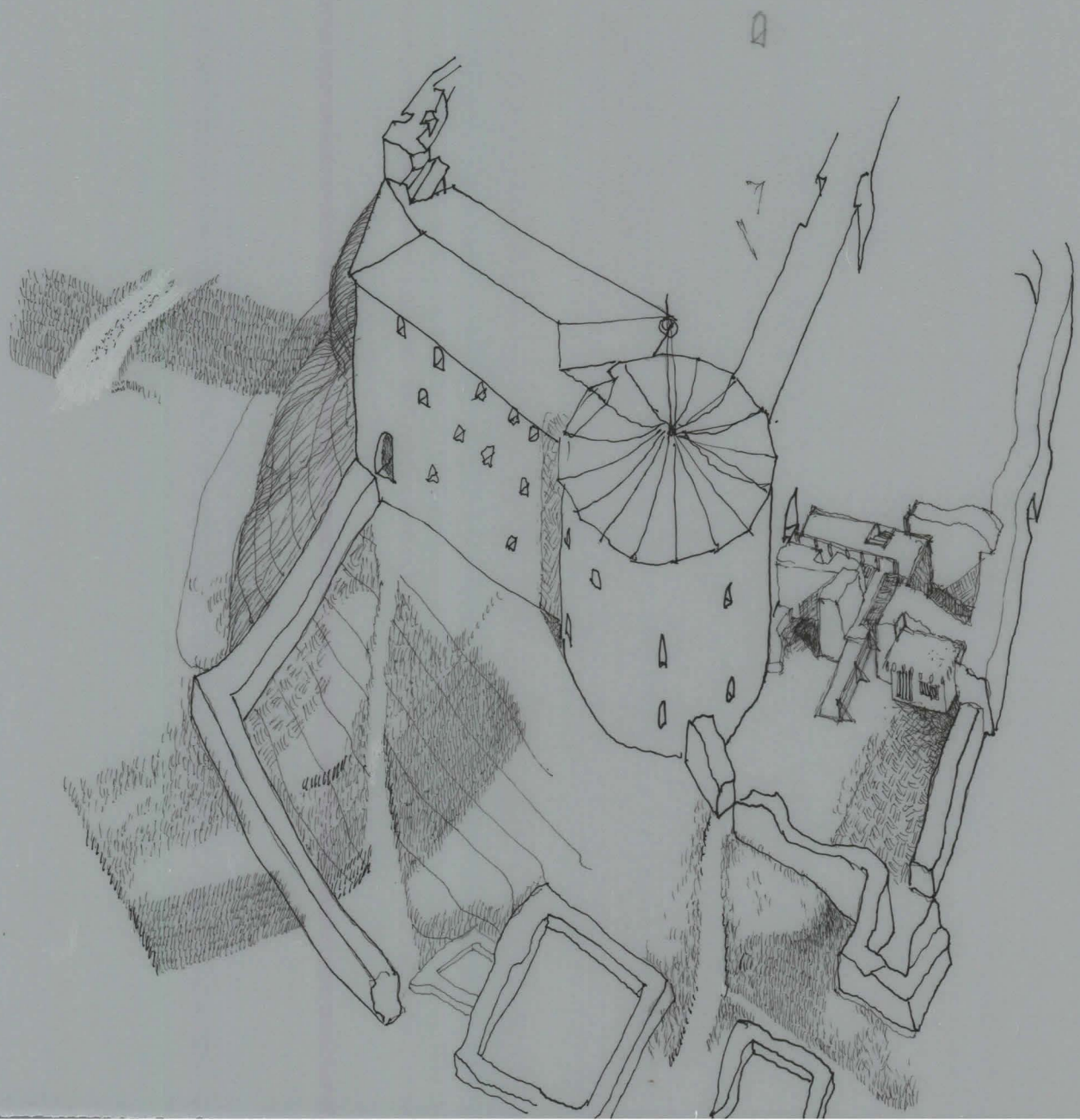

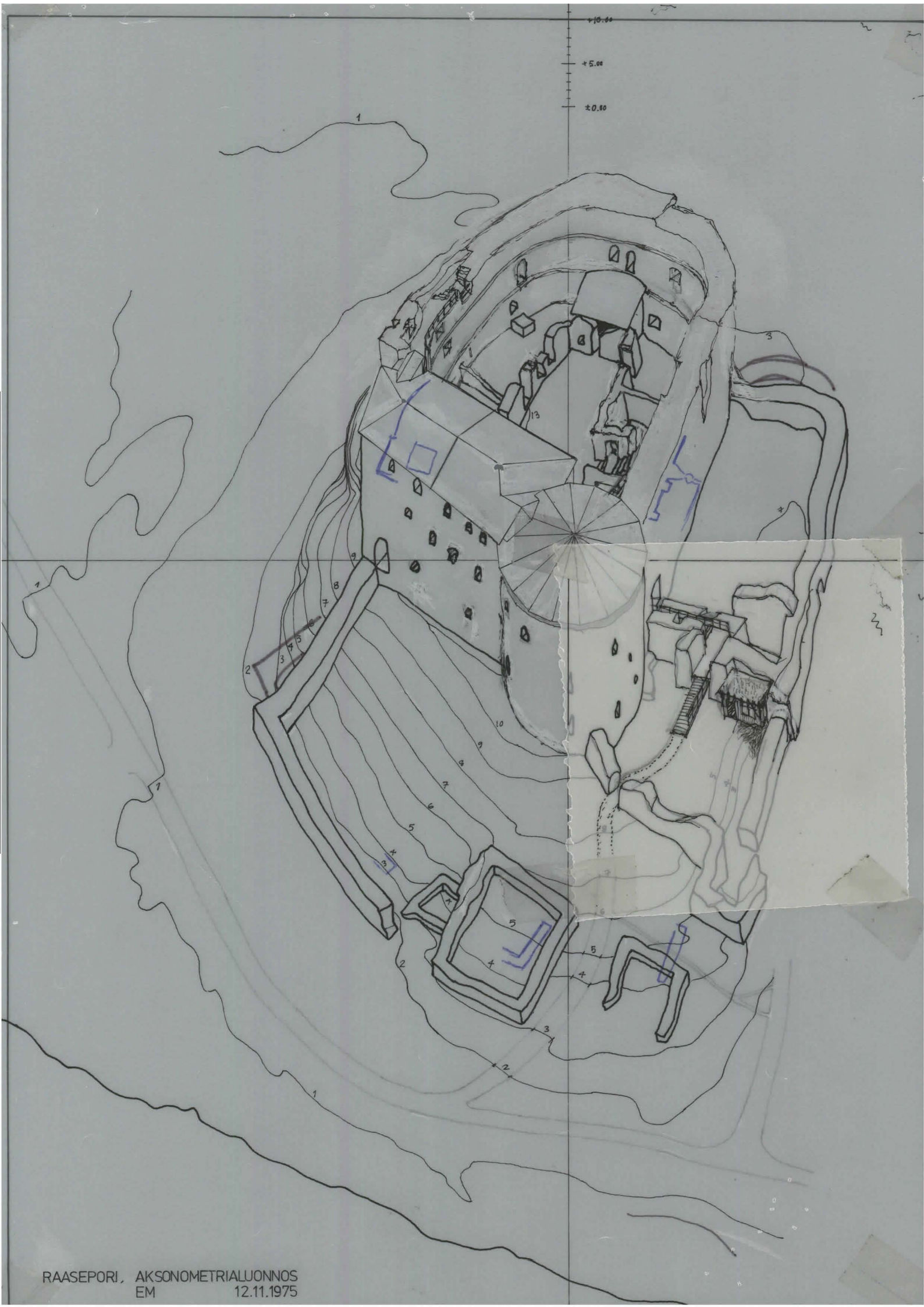

1865-66

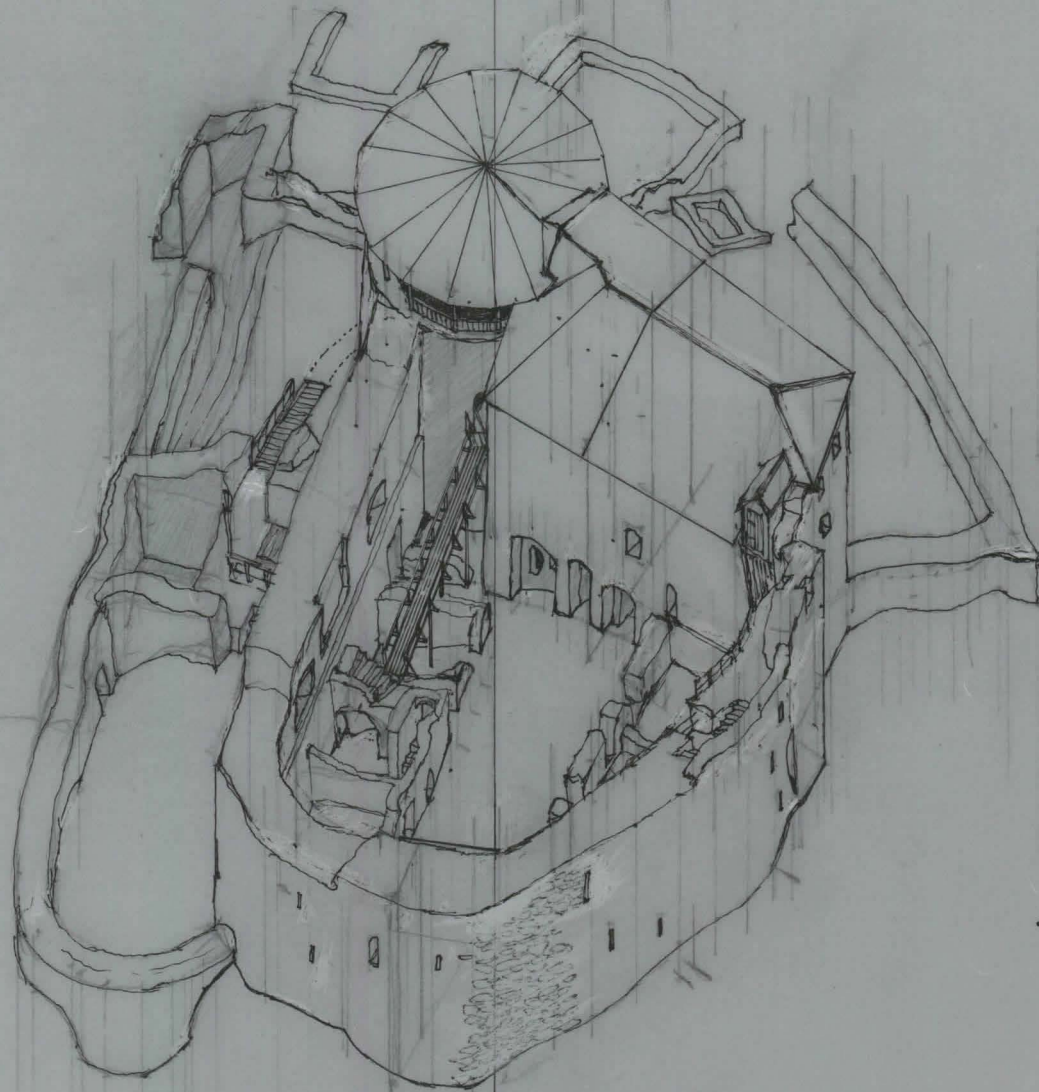
FRONTIER + 10 00
(REVERSE)

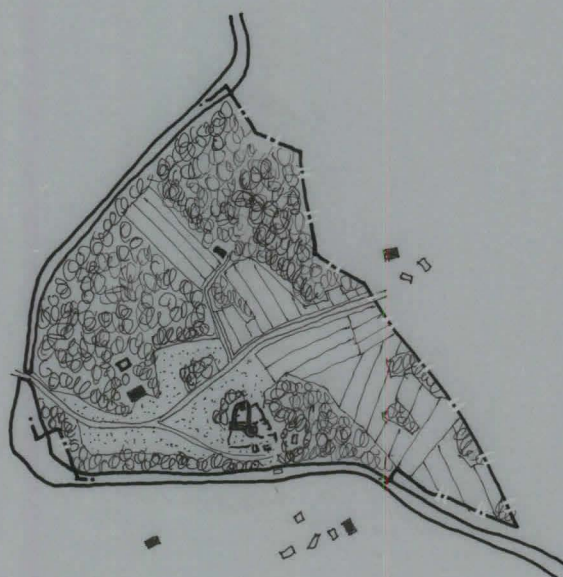

KUAN PUNNA

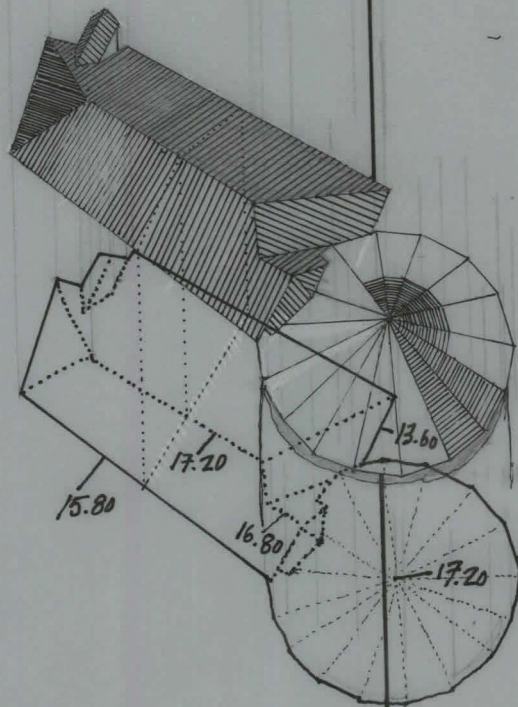

1 : 10 000

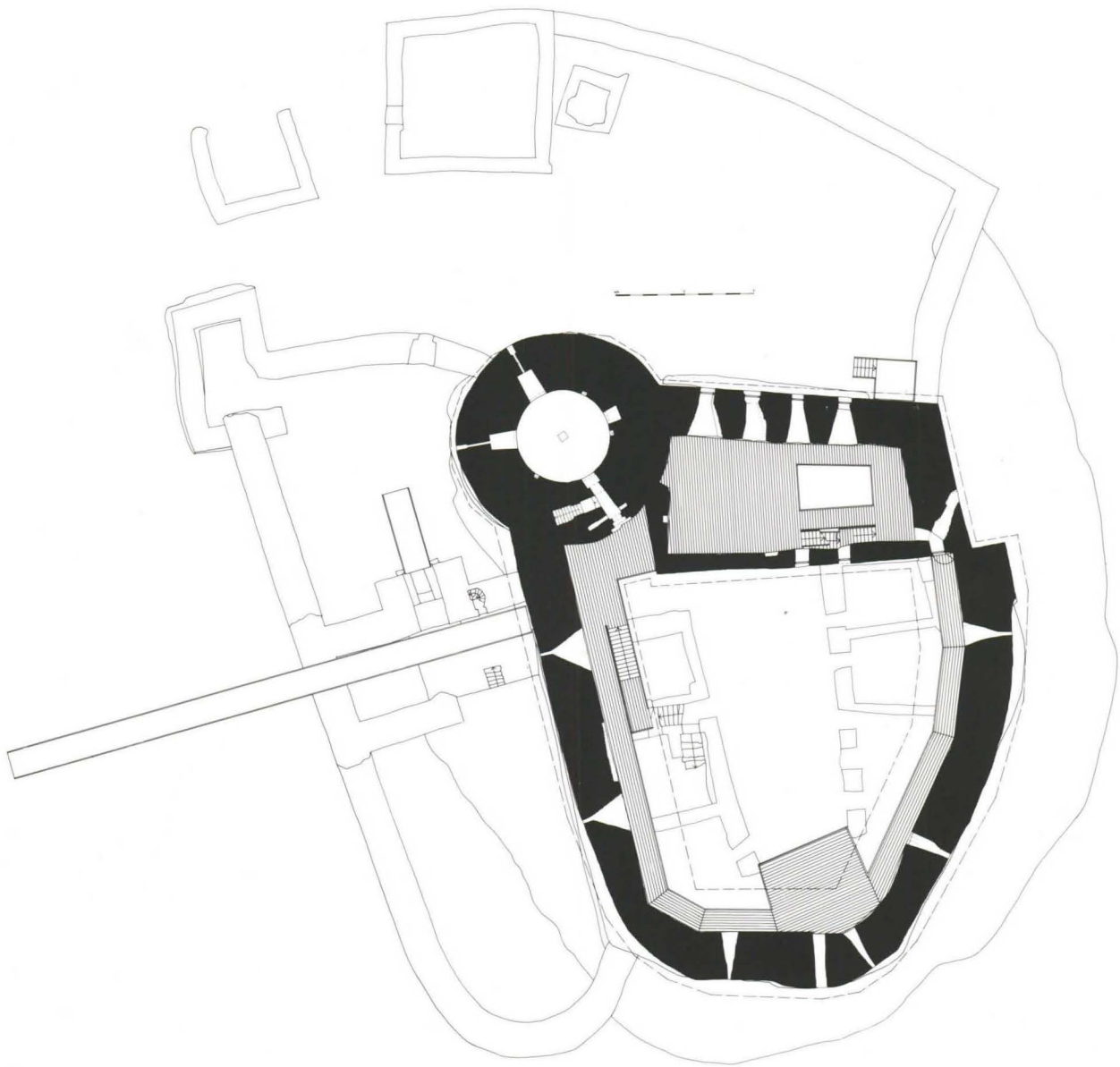
RAASEPORIN LINNANRAUNIOT

KOKO ALUE	~	170.000 m ²
PELTOA	~	37.000 m ²
NURMEA	~	14.000 m ²

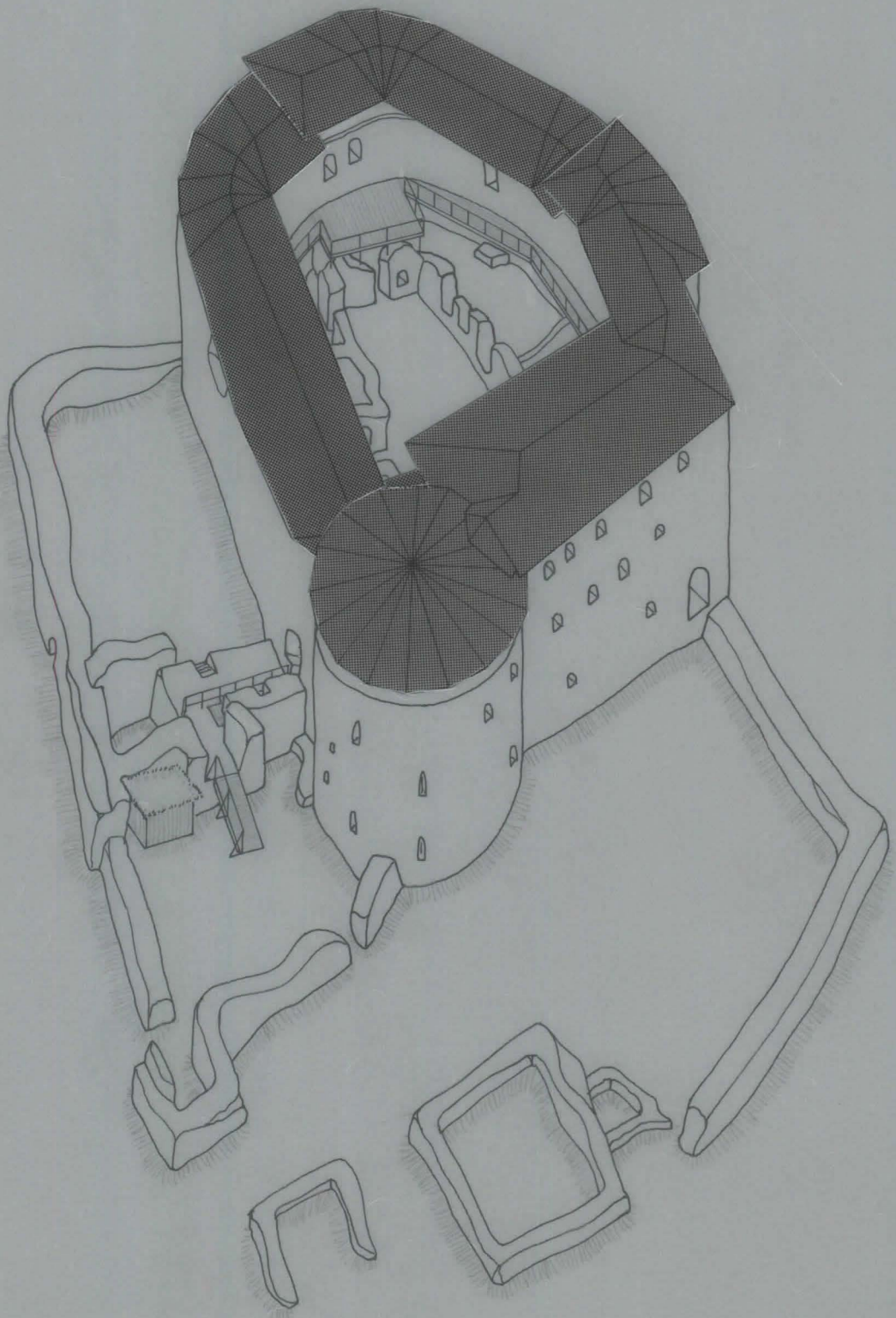
AKSONOMETRIA KATOTTA
1:500

RAASEPORIN KATTOPROJEKTI
1:500 TASOCLA +10.00

TILOJA RAHAPOIKIN TIILISTÄ

1937 TIILATTU 2000 KPL HYVIN POLTETTUA TIILIÄ H.G. PAROHENIMO OYLTÄ SUURUUS 9x14x29 CM

1938 AUMMASSA KERROKSESSA OVIK UUKOHUURISSA OLEVIA ANTIMA-AUKKOJEN SEKÄ PIHAKK PÄIN ANTAVIEN ACCUROIDEN JA OVIK PIELLET SEKÄ KARKET MUURATTU TIILISTÄ, JOKA PÄÄSIKISSÄ KOKOA 9-10 x 14 x 29-30. RIKKOUTUNEET KORJATTIIN II-TIIRKITTIIÄ TIILIIÄ.

1942 KORJATTU HUONTEK M PORTIKSEEN JOHTAVAN OVIKUVON KULMAK (KOROKKI SYKEVILLÄ JÄI VASTAN N 425 KPL ISOJA TIILIIÄ, N 125 PIENIÄ TIILIIÄ) VASEN PIELI MUURATTU 1942 (HUONTEK PUOLEKSEEN I, PORTIKON PUOLEKSEEN VASTAN JA OIKESEEN NÄYTTÄVÄT OLEVAN KUNNOISSA 1950 TIILIMUURAKKIA HUONTEKISSÄ MALL.

1943 (TORNIIN) MUURAKKILIMU KÄYTETIIN VARASTOSSA OLEVIA ISOJA ERIKOISEN MURKITTIIÄ TIILEJÄ.

1945 VARASTOITTIIN TOIKEN LOPUTTUÄ N 130 KPL ISOJA II-TIIRKITTIIÄ TIILEJÄ JA N 75 PIENIÄ

1946 VARASTOITTIIN N 80 KPL II-TIIRKITTIIÄ TIILEJÄ JA N 75 PIENIÄ.

1950 TOIKME KUUSISSON LINNAN RANNIOLTA 200 KPL ERIKOISEN SUURIA TIILEJÄ

1956 TURUN LINNAKTA SAADAAN 600 KPL ISOJA TIILEJÄ KORJAVESIIN.

1959 CANAVS VASTAN RAKENTAMISEN YHTIYDÖSSÄ-TIILIKATTIA: KOOÄ 30-28x14,5-14x11

1960 EIK. ESIPILIKEN EIK. MUURIN TUUKIÖS: LÖYRYI TIILIIÄ ? x 14,5 x 11, ? x 12,5 x 9,5

1961 EIKOISEN JATKO-TIILIIÄ: 29x13x10,5; ? x 14x10,5; ? x 13x9,5; ? x 13x8,5; ? x 12,5x9,5; ? x 13x10,5

1962 TIILIKATTIAN CANAVS MÄSTIÄÄ LÖÖKÖLAKKA: 32-30 x 15-14 x 11

1963 MÄSTISEN ESILINNAN CANAVS: VANHEKOPPIA LATTIATIIIIÄ. YKSI MURKITTIV (AUKKIA SPIEKKÄ) KOOÄ: 30x15,5x8; 27x15x11; 28x14x11; 23,5x12,5x6,5; 23,5x15,5x8; 27,5x12x7,5; 27x13x10,5; ? x 17x7 LATTIATIIII ? x 14,5 x 8,5

MÄSTISEN RANNIKKASSA TIILIIÄ: 8,2-8,8x14-14,3x? 8-8,5x13,5-14 HOIKIÖTIII 9-9,6x14,1-14,2

1964 KANAVS UUNIAN ITÄPUOLELLA : 2 MUOTOPIIKKÄ; $27 \times 15 \times 9$; $29 \times 15 \times 11$; $29 \times 14 \times 10$; $26 \times 16 \times 10$; $27 \times 14 \times 11$; $28 \times 13 \times 9$; $29 \times 15 \times 9$; $30 \times 16 \times 9$; $26 \times 16 \times 9$; $29 \times 14 \times 9$; $28 \times 14 \times 11$

1965 KANAVS UUNIAN ITÄPUOLELLA + TIILÄ : $6,5 \times 15 \times 23$; $10,5 \times 13 \times ?$; $11,5 \times 15 \times 27,5$; $10 \times 15 \times 28,5$; $11 \times 14 \times 29$; $9 \times 15,5 \times 26,5$; $7,5 \times 17,5 \times 23$; $9,5 \times 13,5 \times 29$
MUTKANA $9 \times 16 \times 33$; $10 \times 14 \times 27$; $8,5 \times 13 \times 24$.

1966 KANAVS ETELÄISEN ESIPIHAN KUNNANLURKASSA - PÄIKALLI HYÖKEMMIN KAIKTIKA YHÄÄ : $24,9 \times 11,5 \times 7,6$; $25,5 \times 12,5 \times 9$
ITÄISEN ESILUNNAN ITÄPUOLELLA + TIILÄN KULTAISIA : $8 \times 11,5 \times 26$; $7,8 \times 11 \times 24$,
PUNAISIA, PÄIKALLI SIVUILLA KULMISSA UURTEET : $11 \times 14 \times 27$ (KANTAKIVIN
HYÖKEMMINNÄN UOTYJÄ JA POLTTIJA. TIILÄ: $8 \times 11 \times 24$; $8 \times 11,5 \times 26,5$;
 $8 \times 14 \times 29,5$; $9 \times 16 \times 30$; $10 \times 16 \times 30,5$; $11 \times 15 \times 29$; $11 \times 14,5 \times 27$; $10 \times 14 \times 29,5$
KANTAKIVIN MUURIA (PIKENTIMÄ TOOKENNÄKÖISINÄ MUKA UUSIA) $7 \times 13 \times 27$;
 $7 \times 13,5 \times 28$; MUIKA $8,5 \times 13 \times 27$; $9 \times 14 \times 28,5$; $9 \times 14,5 \times 25$; $9 \times 16 \times ?$;
 $10 \times 13 \times 27$; $10 \times 12,5 \times 28$; $11 \times 15 \times 29$; $11 \times 16 \times 29,5$

1967 KANAVS UUNIAN ITÄPUOLELLA - TIILÄ : $7-8 \times 13 = 14,5 \times ?$
FRANKKORANNAN TORVIN POKKOISSANAN SIKKÄ $6-7 \times 14 \times ?$
HIRSIKUN N. 250 M UUNASTA - ~~TIILÄ~~ ; $5-6 \times 12,5 \times ?$; $7,5 \times ? \times ?$; $7,5 \times ? \times ?$;
 $9 \times ? \times ?$; $9 \times 10,5-15 \times 26$
OJAKA: $7 \times 12 \times ?$; $7,5 \times 12 \times ?$; $8 \times ? \times ?$; $6-8 \times 12 \times ?$;

1968 ETELÄISEN ESIPIHAN KANAVS: $10-11 \times 13-14,5 \times 26,5-28$ cm
 $10-11 \times 13-14 \times 26-28$ cm
 $7,5 \times 14 \times ?$; $8 \times 13 \times ?$; $7,5-8,5 \times 13,5 \times ?$; $9 \times 12-12,5 \times ?$; $10-10,5 \times 14 \times ?$
ITÄISELLÄ UUNILLA UUNIKKÄ: TIILÄ $7,5-8,5 \times 12-14,5 \times 30$ cm.
 $6,5-8,5 \times 11-13,5 \times 23-24,5$; $7,5-8,5 \times 13-14,5 \times 29-30$ cm;
 $8,5-9 \times 13,5-14 \times 26-27,5$

1969 RAKENNUSMÄN C TIILÄ: YLEEN $9-11 \times 12,5-14 \times 26-27,5$
PÖLKKÖ $9-9,5 \times 14,5-15 \times 28,5-29$ cm
ETELÄISEN ESILUNNAN ETELÄPUOLELLA: $8-8,5 \times 11,5-12 \times ?$; $8,5-9 \times 12-12,5 \times ?$;
 $? \times 15,5-16 \times 31,5-32$
SEURITÄLLÄ $7,5-9,5 \times 11,5-14 \times ?$
ETELÄISEN ESILUNNAN PÄIKALLIN VÄLISÄ SAVUSA : $10 \times 14 \times ?$
RAKENNA C:N ETÄISENÄ $9,5-10 \times 14,5-15 \times 28,5$
ETELÄISEN ESILUNNAN ULKOPUOLELLA: $10 \times 12 \times 26-27,5$; $8 \times 11,5 \times 25$; $7,5 \times 15 \times ?$;
 $10 \times 14,5 \times ?$
 $9,5 \times 16 \times 32$; $8,5 \times 14 \times 31$; $11 \times 15 \times 28$; $8,5 \times 13 \times 25$;

Mainintoja tornin tiilikaarista:

Scherfbeck 1887

... den äldre delen är utförd af okilad rundsten, ställvis undermurad med stora välbrända tegel. På detta vis är tornet utfördt till hela sin nuvarande höjd... Såsom en egendomlighet för det äldre byggnadssättet kan nämnas, att murarna på sina ställen ej stå direkte på ställen på berggrunden utan hvila på starka hvalfbågar af tegel, och har denna anordning troligen vidtagits för att lättare få fäste för murarna på ställen der berggrunden sluttar för starkt. Den egentliga anordningen härvid kan dock först vid fullständig utgräfning komma i dagen, då endast hvalfvens hjessor på sina ställen nu äro synliga.

Haartman 1896

Myös tornin muurien rakennustapa eroaa linnan muissa osissa käytetystä. Kun esim. kehämuurissa monin paikoin on murattu hirsiä pitämään muuria paremmin koossa niin kauan kuin kalkkilaasti oli vielä tuoretta, on täällä samassa tarkoituksessa suunnilleen kellarimuurin puolen välin korkeuteen laitettu tiilisiä lujia holvikaaria.

Scherfbeck 1903

Vid Raseborg förekommer uti det mäktiga tornet en säregen tegelkonstruktion, i det att tornets hela murmassa, till den nedre delen i äldre gråstensmurverk, hvilar på 8 starka hvalfbågar af tegel, synliga rundtom tornet vid dess fot. Dessa hvalfbågar äro af en så fulländad konstruktion och utförda med ett så durabelt material, att man med förvåning finner dem anbragta som underlag för ett tidigt murverk af gråsten. De äro således att hänföras till en mycket tidig byggnadsperiod.

käsinkirjoitettu konsepti (J. Rinne?)

arvostelua linnoissa tehdyistä korjauksista: ... tornia korjattaessa on tasotettu tukipylväiden välit tasapintaan pylväiden kanssa ...

kustannusarvio 1904

... särskildt sydöstra tornet är af yttersta vikt, enär det yttre skalet under århundradens lopp helt och hållet rasat bort och den återstående kärnan hotar att småningom sönderfalla...

Ailio(1905?)

Tornin rakenteesta on erityisesti huomautettava, että ulkopuolella nousee muutaman metrin korkeuteen kuusi pilasteria eli tukimuuria, joiden välystöissä kylkimuurauksen poisrauettua näkyy viitattu välitälte mukulakivineen. Kussakin välystässä ilmenee lisäksi tiilinen, itse kallioon nojautuva holvikaari, joiden avulla tornin perustus on saatu erityisen lujaksi. Erityisellä tukimuurauksella on vahvistettu myös kehämuurin itäseinää ulkopuolelta, ja kun muistamme linnanpihan eteläseinällä asianlaidan olevan saman, näemme tässä todisteen linnassa aikoinaan toimitetusta suurenlaisesta korjaustyöstä.

vanhin valokuva, jossa selvästi näkyvissä pystysuorat saumat, on vuodelta 1906 (no 9237).

5
Kinnastu, Senna Kinnastu
Kinnastu, Senna Kinnastu
Kinnastu, Senna Kinnastu
Kinnastu, Senna Kinnastu
Kinnastu, Senna Kinnastu
Kinnastu, Senna Kinnastu
Kinnastu, Senna Kinnastu
Kinnastu, Senna Kinnastu
Kinnastu, Senna Kinnastu
Kinnastu, Senna Kinnastu

Ar-tillema-yan, Sennastu, Sennastu
Ar-tillema-yan, Sennastu, Sennastu
Ar-tillema-yan, Sennastu, Sennastu
Ar-tillema-yan, Sennastu, Sennastu
Ar-tillema-yan, Sennastu, Sennastu
Ar-tillema-yan, Sennastu, Sennastu
Ar-tillema-yan, Sennastu, Sennastu
Ar-tillema-yan, Sennastu, Sennastu
Ar-tillema-yan, Sennastu, Sennastu
Ar-tillema-yan, Sennastu, Sennastu
Ar-tillema-yan, Sennastu, Sennastu

Kinnastu